Ἀριθ. 660 — Λεπτὰ εἴκοσι πέντε.

ΕΤΟΣ ΙΓ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος ΚΣΤ'. Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 12, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20. — Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρ. ἑκάστ. ἔτους καὶ εἶναι ἐτήσιαι. — Γραφεῖον Διευθ. Ὁδὸς Σταδίου 32. 21 Αὐγούστου 1888

ΕΙΣ ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟΝ

(Ἐπεισόδιον τῆς παιδικῆς ἡλικίας)

Α'

Ἤμην ἑνδεκα ἐτῶν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἐτελείωσα τὸ ἀλληλοδιδακτικόν, καὶ ἐγενόμην δεκτὸς εἰς τὴν πρώτην τάξιν τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου. Μετάβασις εἰς *μεγαλείτερον* σχολεῖον εἶνε τὸ μέγα γεγονὸς τῆς παιδικῆς ἡλικίας. Ὁ μαθητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ εἰσέρχεται εἰς νέον βίον. Χαῖρε ὁ παλαιὸς κόσμος τῶν ἡμικυκλίων, τῶν πρωτοσχόλων καὶ τῶν ἐξηγήσεων τοῦ Εὐαγγελίου. Μεγαλοπρεπὴς Ἀμερικὴ ἐξαπλοῦται ἐνώπιόν του ἐκ παλαιῶν καὶ καθαρῶν ἐξηγήσεων, καὶ θρονίων ἐφ' ὧν θὰ κύπτῃ σιωπηλὸς προσδεχόμενος τὰ δαψιλῆ νάματα τῆς σοφίας τοῦ διδασκάλου. Ὁ μαθητὴς τοῦ ἑλληνικοῦ σχολείου δὲν εἶνε πλέον μικρός· ἐπλησίασε κατὰ ἓν βῆμα πρὸς τὸν ἄνδρα, τὸ ἰδεῶδες αὐτοῦ καὶ τὸ θερμόμετρον τῆς ἀφοσιώσεως εἰς τὰ παιγνίδια κατῆλθε κατὰ ἕνα βαθμόν. Οὕτω προσεδόκων ἀνυπομόνως τὴν ἡμέραν τῆς μεταβάσεώς μου εἰς τὸ νέον σχολεῖον, καὶ ἤμην πλήρης ὑπερηφανείας. Ἀλλ' οὐδέποτε θὰ λησμονήσω τὴν βδελυγμίαν ἥτις κατέλαβε τὴν παιδικὴν καρδίαν μου, ἅμα ὡς τὸ πρῶτον παρευρέθην εἰς τὸ μάθημα.

Ἕνεκα ἀσθενείας δὲν ἠδυνήθην νὰ παρευρεθῶ κατὰ τὴν ἔναρξιν τῶν παραδόσεων. Εἰς τὴν τάξιν μου κατώρθωσα νὰ παρουσιασθῶ ὕστερον ἀπὸ ἑβδομάδα ὁλόκληρον. Ἐκ τῶν παιδίων, ἅτινα ἐκάθηντο ἐπὶ τῶν θρανίων τῆς τάξεως, οὐδὲν σχεδὸν ἐγνώριζα. Ἐκεῖνα εἶχον ἐξέλθει τοῦ δημοτικοῦ σχολείου, καὶ ἐγὼ ἤμην ἀπόφοιτος ἰδιωτικῆς σχολῆς ἐν ᾗ τὴν μεγάλην πλειονότητα τῶν συμμαθητῶν μου ἀπετέλουν κοράσια. Μοῦ ἐφάνη ὅτι ἐρριπτόμην ἔρημος ἐν μέσῳ ξένων στοιχείων, καὶ ἀνεμνήσθην μετὰ πόθου τῶν μητρικῶν ἀγκαλῶν· ἤμην δειλὸς καὶ σκιατραφὴς ἀνθρωπίσκος. Ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς *δασκαλοκαθέδρας* διέκρινα κεκυφότα ξηρὸν καὶ ἄσχημον ἄνθρωπον, βλοσυρὸν περιφέροντα τὸ βλέμμα. Ἐνθυμοῦμαι τὸ κατεσκληκὸς σῶμά του, τοὺς κοίλους ὀφθαλμούς του, τοὺς κεκυρτωμένους ὤμους του, τὴν κεχωσμένην κεφαλήν, τὴν ἐρυθρὰν ρίνα του, τὸν ψαλλιδισμένον μύστακα· περισσότερον δὲν δύναμαι νὰ εὐκρινίσω τὴν ἀσχημίαν του.

Γέροντας, κακοτράχαλος...

ὁ στίχος τοῦ Βαλκωρίτου νομίζω ὅτι ἐγράφη δι' αὐτόν. Συνεχῶς διεκόπτετο ὑπὸ βηχὸς δηλοῦντος ἄνθρωπον ἐπισφαλοῦς ὑγείας. Ἀπεχρέμπτετο θορυβωδῶς, ἀλλὰ θορυβωδέστερον ὠργίζετο. Ἐνώπιόν του ὄρθιος ἵστατο πτωχὸς μαθητὴς καὶ ἠτένιζε πρὸς ἐκεῖνον μὲ βλέμματα πτηνοῦ πρὸ τοῦ γόητος ὄφεως.

— «Ἀπόδοξ, ὦ κατάρατε, τὰ πορθμεῖα! Βόα, εἰ τοῦτό σοι ἥδιον, ὦ Χάρων.» Ποῖον μέρος λόγου εἶνε ἐκεῖνο τὸ *τά*;

— Ἀντωνυμία! ἐψέλλισε τρέμων ὁ μαθητής.

— Οὔξω νὰ χαθῇς, κουρουνιασμένο! Ἀντωνυμία, βρέ!

Καὶ ἠγέρθη ἀπειλητικός. Τὸ παιδίον παρέμενεν ἄφωνον κ' ἐξηκολούθει τρέμον. Ἐπὶ τέλους ἐτόλμησε νὰ εἴπῃ:

— Ὄνομα.

— Ὄνομα! ὄνομα! ὄνομα! θεομπαίχτη!

Ὥρμησε, κατῆλθε τῆς ἕδρας, συνέλαβε τὸ παιδίον ἐκ τοῦ ὠτός, καὶ πλήττων τὴν κεφαλήν του κατὰ τοῦ τοίχου, ἐκραύγαζεν·

— Ἄρθρον, βρέ! ἄρθρον! Μάθε, κακομοίρη, γιὰ νὰ γίνῃς καλὸς ἄνθρωπος. Πρέπει νὰ λυώσῃ τὸ πανταλόνι σου 'ς τὴν καρέκλα ἀπὸ τὸ διάβασμα. Βρέ, ἡ γραμματικὴ εἶνε τὸ κλειδὶ τῆς γλώσσης, κουρουνιασμένο. Παιγνίδια, αἴ!

Ὡς βλέπετε, ὁ ζηλωτὴς διδάσκαλος ἀσφαλεστάτην μέθοδον ἐτήρει διὰ νὰ γίνωμεν καλοὶ ἄνθρωποι. Ὁ μικρὸς ἐπνίγετο ἐκ τῶν δακρύων, ἀλλ' ἐκεῖνον πλειότερον ἐξῆπτον τὰ δάκρυα· ὅτε ἀφῆκε τὸ αὐτὶ τοῦ μικροῦ, εἶδα ἐπ' αὐτοῦ τετυπωμένα αἱματηρὰ τὰ ἴχνη τῶν ὀνύχων του.

Αἴφνης πλησιάζει πρὸς τὸν παρὰ τὸ πλευρόν μου καθήμενον.

— Ποῦ εἶνε ἡ ἐξήγησίς σου;

— Δά..δά..σκαλε, ἀπαντᾷ τραυλίζων ὁ γείτων μου, τήν... τήν... ξέχασα 'ς τὸ σπίτι...

— Γρήγορα γονατιστὸς ἐπάνω 'ς τὸ θρανίο! Καὶ χρὰπ! ἐπεκύρωσε τὴν ἀπόφασίν του διὰ

μεγαλοπρεποῦς ἐμπτυσμοῦ κατὰ τοῦ προσώπου τοῦ λήσμονος μαθητοῦ. Μεθ' ὃ ρίψας ταχὺ ἐξεταστικὸν βλέμμα ἐφ' ὅλων ἡμῶν ὑπέλαβε μεγαλοφώνως:

— Θὰ σᾶς λυώσω 'ς τὸ ξύλο, διαβόλοι! Τί νομίζετε! θὰ σᾶς ἀφήσω νὰ κάνετε ὅ,τι θέλετε! Γράμματα! γράμματα! νὰ μάθετε γράμματα!

Πτωχὰ γράμματα! Μέ πόσιν περιφρόνησιν, ἂν ἠδύνατο νὰ φθάσῃ μέχρι τῶν ὤτων του, θὰ ὑπεδέχετο ὁ διδάσκαλός μας τὸν ὡραῖον στίχον τοῦ Οὐγκώ:

L' aube vient en chantant,
et non pas en grondant.

Ὁ τρόμος μᾶς εἶχε κεραυνώσει. Νεκρικὴ σιγὴ ἐπεκράτησεν εἰς τὴν τάξιν μας. Ἠκούετο ὁ βόμβος τῶν περιϊπταμένων μυιῶν. Ἐνθυμοῦμαι ὅτι ἦτο γλυκυτάτη δείλη φθινοπώρου· διὰ τοῦ παραθύρου λαμπρόπτερος πεταλοῦδα εἰσελθοῦσα προσεπέτα φιλοπαίγμων ἄνω τῶν κεφαλῶν μας καὶ κατήρχετο ἐνθαρρυνομένη μέχρι τῶν βιβλίων μας. Ἀλλὰ τὰ πτωχὰ παιδία δὲν ἐδικαιούμεθα οὐδὲ τὸ βλέμμα νὰ ὑψώσωμεν πρὸς τὴν πτερωτὴν ἀδελφήν μας. Πρὸ τῆς θύρας τοῦ σχολείου ἀμφιλαφὴς πλάτανος ἐξέτεινε τοὺς κλῶνάς του καὶ εἰσεχώρει μέχρις ἡμῶν ἡ πολύφωνος συναυλία τῶν ἐπὶ τῶν κλώνων της συναυλιζομένων πτηνῶν. Καὶ ἔξω εἰς τὸν δρόμον διεχύνοντο αἱ θορυβώδεις κραυγαὶ τῶν ἀγυιοπαίδων τῆς γειτονείας, ἐλευθέρων πτηνῶν κ' ἐκείνων, ἅτινα δὲν ἐδέσμευον αἱ πέδαι τοῦ σχολείου, οὐδὲ διέφθειρεν ἡ βαρβαρότης τοῦ διδασκάλου.

Ἀπὸ τοῦ πρώτου ἐκείνου μαθήματος ᾐσθάνθην ὡς ἂν ἀόρατος χεὶρ μὲ ἥρπασεν ἀπὸ τῶν γονέων καὶ μ' ἐγκατέλειπεν εἰς τὴν τρώγλην ἀνηλεοῦς δράκου τῶν παραμυθιῶν. Ποτὲ ὁ φόβος δὲν εἶχε παρουσιασθῆ πρὸ ἐμοῦ ὑπὸ ὄψιν τοσοῦτον ἀγρίαν. Καὶ διὰ νὰ καταστῇ ζωηροτέρα ἡ συμφορά, παρέστη τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἐμπρός μου ὅλον τὸ σχολικὸν παρελθόν μου τὸ ἀπαλώτατον. Καὶ ἐπανέβλεπα τοῦ πρώτου ἀγαθοῦ μου διδασκάλου τὴν μορφήν· ἐκράτει πορτοκάλλιον διὰ νὰ μᾶς δείξῃ τὸ σχῆμα τῆς γῆς· ἤ ἔκλειε τὴν ῥινά μας ὡς ἐν μυάγρᾳ μεταξὺ τοῦ λιχανοῦ καὶ τοῦ μέσου, κατὰ τὸ ἥμισυ πρὸς τιμωρίαν, κατὰ τὸ ἥμισυ πρὸς ἀστεϊσμόν. Καὶ περιεκυκλούμην ὑπὸ τῶν χαριτωμένων συντρόφων μου· καὶ ἡ σοβαρὰ Ἀμαλία μοῦ παρέδιδεν ἐπάνω εἰς τὴν πλάκα πρόσθεσιν, καὶ παρηκολούθουν ἐπὶ τῆς πλακὸς τοὺς ἀριθμούς, ἀλλὰ κυρίως τὴν χεῖρα, ἥτις ἐχάραττεν ἐκείνους. Καὶ ἡ ξανθὴ Ἀγλαΐα κρύπτουσα τὸ πρόσωπον ἐντὸς τῆς λευκῆς ποδιᾶς, ἔκλαιε διότι ὁ διδάσκαλος ἀνακαλύψας κατέσχε τὰς χάνδρας της· καὶ ἡ πείσμων Ἑλένη ἐπάτει τὸν πόδα μου διὰ νὰ θυμώνω· καὶ ἡ καλὴ Μαρία μοῦ ἐκούμβωνε τὸ πάντοτε ξεκούμβωτον φόρεμά μου. Καὶ τὰ παιδία ἐθορύβουν εἰς τὰ ἡμικύκλια, καὶ οἱ τοῖχοι τοῦ σχολείου ἐκαλύπτοντο ὑπὸ χαρτῶν καὶ πινάκων καὶ ἐρυθρῶν, κιτρίνων, καὶ χρυσῶν ἐπιγραφῶν. Πόσον διέφερε τὸ σχολεῖον ἐκεῖνο τῆς σκοτεινῆς αὐτῆς σαλας μὲ τοὺς γυμνοὺς καὶ μαυρισμένους τοίχους, τὰ μαραμμένα ἐκ τοῦ τρόμου παιδία καὶ τὸ μορμολύκειον ἐκεῖνο ἐπὶ τῆς ἕδρας! Καὶ δὲν ἐνόουν τίποτε ἐκ τῶν τελουμένων ἐν αὐτῷ· οὔτε βιβλία, οὔτε ἐξηγήσεις, οὔτε ἐρωτήσεις, οὔτε ἀποκρίσεις. Εἰς μάτην ἐνέτεινα τὸ παιδικόν μου πνεῦμα διὰ νὰ ὁδηγηθῶ τί ἔπρεπε νὰ κάμω. Ὅ,τι εἶδα καὶ ἤκουσα ἐθόλωσε τὴν ἀντίληψίν μου, καὶ ἐσταμάτησε τὴν προσοχήν μου. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ παράδοσις, καὶ ἐξήλθομεν, εὑρέθην εἰς παντελῆ ἄγνοιαν περὶ τοῦ πρακτέου. Τί νὰ κάμω, τί βιβλία νὰ ἀγοράσω, πῶς νὰ μελετήσω! Πρὸς ποῖον νὰ ἀπευθυνθῶ; πρὸς τὸν διδάσκαλον, Θεέ μου! ἡ μυῖα δύναται νὰ πλησιάσῃ τὴν ἀράχνην; Πρὸς τοὺς συμμαθητάς μου; πτήσσοντες ὑπὸ τὴν ῥάβδον τοῦ διδασκάλου, ἔκαμνον τόσας τρέλλας καὶ τόσον ἦσαν ἀτίθασσοι ἐν ἀπουσίᾳ ἐκείνου, ὥστε δὲν ἐτόλμων νὰ ζητήσω τὰς συμβουλάς των· θὰ ἐγινόμην καταγέλαστος· ἤμην ἄτολμος καὶ ἀδέξιος καὶ ἄγριος, χωρὶς νὰ εἶμαι αὐθάδης· ἡ μετὰ κορασίων συναναστροφὴ μὲ εἶχεν ἀπαλύνει ὑπὲρ τὸ δέον. Τὸ συμπέρασμα εἶνε ὅτι ἐπέστρεψα κατεπτοημένος εἰς τὴν οἰκίαν. Καὶ κατώρθωσα μὲν νὰ ἀγοράσω βιβλία, καὶ συρράψω τετράδια ἐξηγήσεων, ἀλλ' ἔκτοτε διετέλουν ἐν τῷ φόβῳ καὶ τῇ ἀγνοίᾳ. Ἤμην ὁ ἀμελέστατος τῶν μαθητῶν. Καὶ ἐν τούτοις εἶχον διδάσκαλον, μητέρα, πατέρα· ἀλλὰ τὸ σχολεῖον ἦτο τὸ βασίλειον τοῦ τρόμου· καὶ ὁ οἶκος;

Β'.

Ὁ πατήρ μου—κυρίως εἰπεῖν ἦτον ὁ σύζυγος τῆς μητρός μου· ὁ πατήρ μου εἶχεν ἀποθάνει, ὅτε ἤμην βρέφος.—Ὁ δεύτερος πατήρ μου εὑρίσκετο ἀπὸ πρωΐας μέχρις ἑσπέρας εἰς τὸ φαρμακεῖόν του. Ἠγείρετο ἐνωρίς, ἐξήρχετο, ἀπέστελλε τὰ ὀψώνια εἰς τὴν οἰκίαν, ἐπανήρχετο τὴν μεσημβρίαν, ἔτρωγε συνήθως μὲ τὸν πῖλον ἐπὶ κεφαλῆς, καὶ ἀπήρχετο διὰ νὰ ἐπιστρέψῃ, πότε; ἀγνοῶ, διότι ποτὲ δὲν εὑρέθην ἔξυπνος τὴν ὥραν καθ' ἣν ἐπέστρεφεν ὁ πατήρ μου, πάντοτε μετὰ τὸ μεσονύκτιον. Ἐν τῷ φαρμακείῳ του ἐξετέλει τὰς συνταγὰς καὶ συνεζήτει περὶ πολιτικῶν· ἦτον ἀπὸ τὴν κορυφὴν ἕως τὰ νύχια βουτημένος εἰς τὰ πολιτικὰ τῆς ἐπαρχίας. Ἐνομίζετο δραστήριος καὶ περιποιητικός· οἱ κομματάρχαι ἐπεζήτουν τὴν συνδρομήν του, καὶ οἱ πολλοὶ τὴν φιλίαν του. Πάντοτε ἀνησύχει διὰ τοὺς ἄλλους καὶ μόνον ἦτον ἥσυχος δι' ἡμᾶς. Οὐδέποτε ἐξέφραζε δυσαρέσκειαν ἤ, τοὐναντίον, εὐαρέσκειαν διὰ τὰ ἐν τῷ οἴκῳ. Ἠσθανόμην ὅτι ἐξετίμα τὴν μητέρα μου, καὶ ὅτι μὲ ἠγάπα. Κατὰ τὰς βραχείας ὥρας ἃς διήνυεν ἐν μέσῳ ἡμῶν, ὅταν δὲν ἦτο ἐξημμένος ἕνεκα κομματικοῦ τινος ζητήματος, ἐθώπευεν ἐνίοτε τὴν σύζυγον καὶ κατεφίλει τὸ τέκνον. Ἀλλ' οὐδὲν πλέον τούτου. Ὡς ἦτον ὑψηλός, κομψός, περικόμψως ἐνδεδυμένος, εὐθυτενής, εὐκίνητος, κατὰ πολὺ νεώτερος τῶν ἐτῶν του, διέχεεν ἐν τῷ οἴκῳ τὴν τύρβην καὶ τὴν ζωὴν καθημερινοῦ ἐπισκέπτου οἰκείου τῇ οἰκογενείᾳ μᾶλλον ἤ τὴν στοργὴν καὶ πρόνοιαν τοῦ οἰκογενειάρχου. Τοὐναντίον σύ, πτωχή μου μητέρα, ἦσο ὁ γλυκύτερος τύπος τῆς *γυναικούλας*. Οὐδέποτε σὲ ἤκουσα παραπονουμένην· δὲν ἐνθυμοῦμαι οὔτε τὸ συνοφρύωμα, οὔτε τὸν γέλωτά σου. Δὲν ἦσο δυσειδής· ἀλλ' ἂν καὶ ἡ εὐμορφία σου πολλῷ διέφερε τῆς τῶν Καρυατίδων, καὶ τὰ ἴχνη τοῦ μαγειρείου ἦσαν λίαν αἰσθητὰ ἐπὶ σοῦ, τολμῶ νὰ εἴπω ὅτι ἡ ἀναλλοίωτος γαλήνη, ἥτις ἐξεδηλοῦτο ἐν σοί, εἶχέ τι θεῖον, ἄξιον φειδιακοῦ ἀγάλματος. Ἐθεώρεις τὸν βίον τοῦ συζύγου σου τοσοῦτον φυσικόν, ὡς νὰ μὴ εἴχες ὀνειροπολήσει οὐδέποτε ἄλλον τὸν ἄνδρα. Θρησκευτικῶς ἐξετέλεις τὰ στοιχειώδη χρέη σου ὡς οἰκοδεσποίνης καὶ ὡς μητρός. Διήρχεσο τὰς ὥρας σου εἰς τὸ μαγειρεῖον, ἐτήρεις τὴν οἰκίαν ἐν ἀπαστραπτούσῃ καθαριότητι, μὲ ἐξύπνας καὶ μ' ἐκοίμιζες, μὲ ἀπέστελλες εἰς τὸ σχολεῖον, μὲ ὡδήγεις εἰς τὴν ἐκκλησίαν, μὲ ἠρώτας ἂν κρυώνω εἰς τὸ μάθημα. Ἐνίοτε τὸ βράδυ μὲ ἠρώτας.—Ἐδιάβασες; Σοὶ ἀπήντων ἀναισχύντως.—Ναί! Καὶ πάντοτε ἠρκεῖσο εἰς τὸ *ναί* μου. Ὅτε ποτὲ σοὶ εἶπεν ὁ σύζυγός σου ὅτι ὁ διδάσκαλος παραπονεῖται διὰ τὴν ἀμέλειάν μου, περιωρίσθης νὰ ἀνακράξῃς μετ' ἐκπλήξεως:—Μπᾶ!

Ναί· ἐθεωρούμην ὡς εἷς ἐκ τῶν χειροτέρων μαθητῶν τῆς τάξεως. Ἀλλὰ διατί; Μήπως ἤμην τρελλὸν, διεφθαρμένον παιδίον, μήπως ἀπεστρεφόμην τὰ βιβλία, μήπως ἠγάπων τὰ χυδαῖα παιγνίδια, μήπως ἤθελα νὰ τρέχω εἰς τοὺς δρόμους; Τοὐναντίον. Ἔζων ἐν τῇ στενῇ κοινωνίᾳ τῆς ἐπαρχίας ἐν ᾗ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ τύχω τῆς ὑγιοῦς ἀγωγῆς, ἥτις ἁρμονικῶς ἀναπτύσσει τὸ πνεῦμα καὶ τὸ σῶμα τοῦ παιδίου. Ἀλλ' οὐδὲ μετεῖχον τοῦ ἀφροντίστου, ἀνεπιβλέπτου καὶ ἐν ὑπαίθρῳ διαρρέοντος βίου τῶν συνομιλήκων μου. Τὸ κέντρον τῆς ἐνεργείας μου, καχεκτικοῦ καὶ ἀτόλμου παιδίου, περιωρίζετο ἐντὸς τῶν τοίχων τοῦ πατρικοῦ οἴκου. Ἐκ φύσεως ἢ ἐκ συνηθείας δὲν ᾐσθανόμην οὐδεμίαν κλίσιν πρὸς τὰς θορυβώδεις διαχύσεις τῶν ἄλλων παιδίων. Ὁσάκις ἐξηρχόμην, ἐφρόντιζα νὰ ἔχωμαι στερρῶς τῆς μητρικῆς χειρός· ἡ θέα τῶν ὁμηλίκων, καὶ αὐτῶν τῶν συμμαθητῶν μου, μ' ἐφόβιζε. Καὶ μόνον τὰς μικράς μου συμμαθητρίας δὲν ἀπέφευγον· ἔπαιζα μαζί των τὸ *σκολειὸ* καὶ ταῖς *κουμπάραις*. Ἀλλ' ἀρ' ὅτου ἀπεχωρίσθην αὐτῶν διὰ νὰ μετάβῶ εἰς τὸ ἑλληνικόν, σπανίως τὰς συνήντων. Καὶ τὸ περίεργον εἶνε ὅτι ὁ *ἀμελὴς* ἠγάπα τὰ βιβλία. Δὲν ἀπεστρεφόμην τὴν ἀνάγνωσιν, καὶ ἠγάπων νὰ περιεργάζωμαι τὰς εἰκονογραφίας. Εἷς ἐκ τῶν φίλων τοῦ μητρυιοῦ μοῦ εἶχε χαρίσει τὴν πρώτην τοῦ ἔτους χρυσοδέτους τοὺς τρεῖς τόμους τοῦ *Γεροστάθη*. Εὐλογημένον βιβλίον! Ὅ,τι δὲν εὕρισκον ἐν τῷ σχολείῳ, ὅ,τι δὲν μοι παρεῖχον ἐν τῷ οἴκῳ, συνήντησα ἐντὸς τῶν σεμνῶν σελίδων του. Εἰς ἐκεῖνο χρεωστῶ τὸ φῶς. Λεληθότως ἐκεῖνο διέχυσε τὰς πρώτας ἀκτῖνας ἐν τῷ νῷ, καὶ ηὔρυνε διὰ τῶν πρώτων παλμῶν τὴν καρδίαν μου. Δι' ἐκείνου ἐδιδάχθην νὰ σκέπτωμαι, νὰ πιστεύω, νὰ ἀγαπῶ! Ἐκεῖνο μοὶ ἀπεκάλυψε τὰς πρώτας τιμαλφεῖς ἐννοίας τῆς θρησκείας, τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως, αἵτινες τίς οἶδε πότε καὶ πῶς θὰ μοι ἀπεκαλύπτοντο. Ἐν ἡλικίᾳ καθ' ἣν τὰ ἄλλα παιδία ἔπαιζον, ἐγὼ ἐμελέτων. Οἱ ὀφθαλμοί μου διέβλεπον ἀμυδρῶς ἀπώτερον κόσμον, καὶ αἱ σκέψεις μου ἔτεινον νὰ πτερεθῶσιν ὑπεράνω τοῦ μικροῦ ἀναστήματός μου. Εὐλογημένον βιβλίον, ποτὲ δὲν θὰ σὲ λησμονήσω! Χαῖρε, ἀγαθὲ Γεροστάθη, ἰδεώδη διδάσκαλε, ρυθμίζων καὶ φωτίζων τὰ πρῶτα βήματα, ἄνευ σχολαστικότητος καὶ βίας, τιμωριῶν καὶ χυδαιοτήτων, προσιτὲ εἰς μόνους τοὺς ἀγαπῶντάς σε, οὐδέποτε καταναγκάζων καὶ πάντοτε καταπείθων!

Καὶ ὅμως ὁ ἄλλος, ὁ βλοσυρὸς τῆς πραγματικότητος διδάσκαλος, μὲ ἐδακτυλοδείκτει ὡς τὸν δυσμαθέστατον καὶ ἀναισθητότατον τῶν μαθητῶν του. Εἶχε δίκαιον, καὶ δὲν εἶχα ἄδικον. Ἀφ' ἧς ἡμέρας προσῆλθον εἰς τὴν τάξιν του, ἡ παρουσία του ἐπίεζε τὴν φιλομάθειάν μου καὶ δὲν ἠδυνάμην νὰ προσέξω, ὡς ὁ ἐφιάλτης πιέζει τὸ στῆθος καὶ ἀδυνατοῦμεν νὰ ἀναπνεύσωμεν. Ἡ ἀποστροφὴ τὴν ὁποίαν μοὶ ἐνέπνευσεν ἐπεζετάθη βαθμηδὸν εἰς πᾶν ὅ,τι περιεκύκλου καὶ ὑπεμίμνησκεν ἐκεῖνον. Ἐμίσησα τὸ σχολεῖον ἐν ᾧ ἐκυριάρχει· ἐβδελύχθην τὰ βιβλία ἅτινα μοὶ ἐπέβαλλεν. Ἐπὶ πᾶσι δὲν ἠδυνάμην νὰ ἐννοήσω τί ἔλεγε, τί ἤθελεν. Ὁσάκις τὸν ἔβλεπα, ἐκόπτετο ἡ ἀναπνοή μου· ὁσάκις τὸν ἤκουα, ἐβόμβουν τὰ ὦτά μου. Ὁ διδάσκαλος ἐξηκολούθει ἀρτύων τὴν ἱερὰν ἱστορίαν δι' ὕβρεων καὶ τοὺς Διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ διὰ ξυλοκοπημάτων. Συνεπλήρου τὴν παράδοσιν διὰ τῆς ἀγριότητος, ὡς οἱ μουσικοὶ τὴν μελῳδίαν διὰ τῆς ἁρμονίας. Ἦτον ἀριστοτέχνης τοῦ ξυλοκοπήματος. Ἐτιμώρει ἀπηνῶς, ἀλλ' ὄχι καὶ χυδαίως. Διέχεε τὴν ψυχήν του ἐπὶ τῆς ῥάβδου, τὴν ὁποίαν κατέφερε κρατερῶς,

καὶ ὅταν ἀπήγγελλε διὰ τῆς πελοποννησιακῆς προφορᾶς του τὸ διδασκαλικὸν ὑβρεολόγιον, οἱ στρογγυλοὶ ὀφθαλμοί του ἐσπινθηροβόλουν ὡς ἐκ θείας ἐμπνεύσεως. Καί, παραδόξως, ἠσθάνοντο βαρύτερον τὴν τυραννίαν του οἱ ἐπιμελέστεροι τῶν μαθητῶν, οἱ μανθάνοντες. Οὐκὶ εἰς αὐτούς, ἂν ἐλησμόνουν δύο λέξεις, ἂν συνελαμβάνοντο ἀπρόσεκτοι! Τοὐναντίον ἐπεδείκνυε περίεργον ἀδικφορίαν διὰ τοὺς μὴ δεικνύοντας σημεῖα προόδου, διὰ τοὺς δεδοκιμασμένους ἐν ἀμελείᾳ. Περιωρίζετο μόνον, ὁσάκις ἐκληροῦντο καὶ ἠρνοῦντο νὰ εἴπωσι μάθημα, νὰ τοὺς βάζῃ τὴν *κουλοῦρα*, ὡς ἀπεκάλει τὸ μηδενικόν. Ὡς ὁ Κύριος τῆς Γραφῆς, ἐπαίδευε μόνον ὅσους ἠγάπα. Ὅθεν εὐνόητον ὅτι παρέμενα ἀναλλοιώτως ἀμελής, ἀφ' οὗ ἐν τῇ ἀμελείᾳ εὕρισκα ἄσυλον ἐναντίον τοῦ τυράννου. Καὶ ἐπειδὴ ὁ κατήφορος εἶνε ὀλισθηρός, οὐδένα δὲ εἶχα νὰ συγκρατήσῃ τὴν πτῶσίν μου, κατέστη ἡ ἀμέλεια δευτέρα φύσις μου. Οὔτε ἡ μήτηρ μου ἦτον ἱκανὴ νὰ μὲ σώσῃ, μὴ ὑποπτεύουσα τὸ ἔγκλημά μου, οὔτε ὁ πατήρ μου ἦτον ἄξιος νὰ λάβῃ τὰ προσήκοντα μέτρα. Οὐδέποτε ηὐκαίρησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ σχολεῖόν μου· καὶ ὁσάκις ὁ διδάσκαλος τοῦ ἔψελνε δι' ἐμὲ τὸν ἐξάψαλμον, ὁ ἀγαθὸς μυτρυιὸς ἠρκεῖτο νὰ μὲ ἐπιπλήξῃ τὴν ἑσπέραν, λησμονῶν τὴν ἐπαύριον πᾶσαν ἐπίπληξιν.

Γ'

Ἡμέραν τινά, ἐνῷ ἐπέστρεφα τὴν μεσημβρίαν ἐκ τοῦ σχολείου, εὗρον τὸ σπίτι εἰς ἀσυνήθη κατάστασιν· τὰ δύο φύλλα τῆς ἐξωθύρας ἀναπεπταμένα, κάτω εἰς τὴν *ἐμβατὴν* ἀποσκευάς, ἐπάνω κιβώτια καὶ μαρσίππους. Ἀπὸ τοῦ μαγειρείου πλουσία κνίσσα ἐξήρχετο, καὶ ἀσυνήθης θόρυβος πινακίων καὶ χυτρῶν. Ἀπὸ τῆς ἀνοικτῆς σάλας φωναὶ περιχαρεῖς ἐξήρχοντο. Ἡ μήτηρ μου ἐκινεῖτο ἐδῶ κ' ἐκεῖ μὲ τὸ καλόν της φόρεμα καὶ τὰς *ἀνασκουμπωμένας* χειρίδας του· ἦτον ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς καὶ συγχρόνως ἐπὶ τῆς ὑπηρεσίας. Δὲν ἐβράδυνα νὰ καταλάβω ὅτι μᾶς ἦλθον οἱ ἀναμενόμενοι *μουσαφιραῖοι*. Ἦτον ὁ ἀδελφὸς τῆς μητρός μου, ἀπὸ δεκαετίας διαμένων ἐν Ὀδησσῷ ὅπου ἐμπορεύετο· ἤθελε νὰ ἐκποιήσῃ κτήματά τινα, καὶ πρὸς τοῦτο ἐπεχείρησε τὸ μέχρις Ἑλλάδος ταξείδιον. Συνωδεύετο ὑπὸ τῆς μονογενοῦς θυγατρός του, ἥτις μόνη τοῦ ἔμενε μετὰ τὸν θάνατον τῆς συζύγου του. Ὁ μητρυιός μου μὲ ἥρπασεν ἐκ τῆς χειρός, μὲ παρουσίασεν ἐντροπαλὸν εἰς τοὺς νεήλυδας, καὶ ἐδέχθην τὰς θωπείας καὶ τοὺς ἀσπασμοὺς τοῦ θείου καὶ τῆς ἐξαδέλφης μου.

Ἔκτοτε ἐγενόμην μάρτυς νέου βίου ἐν τῷ οἴκῳ. Ἤκμαζεν ὁ Ἀπρίλιος, τὸ ἔαρ ἐγκαθιδρύετο ἐν τῇ φύσει, καὶ νέον τι ἔαρ διεχύνετο παρ' ἡμῖν. Οἱ συγγενεῖς μας ἦσαν τόσον καλοί, τόσον καλοί! Μοῦ εἶχαν φέρει τόσα καλὰ πράγματα, ἐνδυμασίας, παιγνίδια, βιβλία! Μίαν παχεῖαν γοῦναν χειμωνιάτικην, ἥτις μὲ ἔκαμε νὰ ὀνειροπολῶ ἀνυπόμονος τὴν ἐπάνοδον τοῦ χειμῶνος, ἓν βιβλιοφυλάκιον ἐκ ρωσσικοῦ δέρματος καὶ ἓν χρυσόδετον βιβλίον μὲ ρωσσικὰ γράμματα καὶ μεγάλας εἰκονογραφίας· ἐθαύμαζα τὰς εἰκόνας, καὶ μοῦ ἐφαίνοντο παράδοξα τὰ γράμματα. Ἀλλὰ τὸ μαλλον παράδοξον ἦτον ὅτι ὁ μητρυιός μου δὲν ἐγκατέλειπεν, ὡς πρίν, τὴν οἰκίαν· ἠγείρετο τῆς τραπέζης εὐθὺς μετὰ τὸ γεῦμα, ἀλλὰ παρέμενεν ἐπὶ ὥραν καπνίζων τὸ σιγάρον του μετὰ τοῦ θείου. Ἔπαυσε δ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον νὰ ἐξέρχηται καὶ μετὰ τὸ δεῖπνον τῆς ἑσπέρας. Ἐκαθήμεθα εἰς τὴν τράπεζαν ἢ συνηρχόμεθα εἰς τὸ ἐστεγασμένον ἡλιακόν. Ἀγρυπνουσαμεν πολλάκις μέχρι τῆς ἑνδεκάτης, λίαν τολμηρὸς νεωτερισμὸς δι' ἐπαρχιώτας. Ἐνίοτε προσετίθεντο εἰς τὸν στενὸν οἰκογενειακὸν κύκλον μας φιλικοί τινες ἐπισκέπται, ἀπώτεροι συγγενεῖς, ἀρχαῖοι γνώριμοι τοῦ θείου μου. Ἐγὼ ἀντεῖχον καρτερικώτατα μέχρι τῆς ἑνδεκάτης· ἔπειτα μὲ κατελάμβανεν ὁ ὕπνος καὶ ἐκοιμώμην ἐπὶ τῶν γονάτων τῆς μητρός. Ὁ μητρυιός μου ὡμίλει περὶ τῶν πολιτικῶν τῆς ἐπαρχίας, καὶ ὁ θεῖος περὶ τῶν σιτηρῶν τῆς Ρωσσίας. Ὅσον διὰ τὴν μητέρα μου, ἐφαίνετο λίαν εὐχαριστημένη. Ὅταν τὴν ἑσπέραν ἐν τῇ οἰκογενειακῇ συναθροίσει ἔστρεφε καὶ ἔβλεπε τὸν ἄνδρα της πλησίον της, ἀνεύρισκε παλαιὰν ζωηρότητα καὶ λησμονημένην εὐγλωττίαν. Ἦτο τόσον περιποιητικὴ πρὸς τὸν ἀδελφόν, τόσον τρυφερὰ πρὸς τὴν ἀνεψιάν της. Τίς οἶδεν ἂν δὲν ηὐγνωμόνει πρὸς ἀμφοτέρους, διότι τῇ ἀπέδιδον, ἔστω καὶ προσκαίρως, τὸν σύζυγον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλως οἱ συγγενεῖς μας ἦσαν ἀξιαγάπητοι. Μετὰ κόπου ἀνασκαλεύων ἐν τῇ μνήμῃ μου ὅ,τι ἀπέμεινεν ἐκ τῆς εἰκόνος τοῦ θείου, κατορθῶ μόλις νὰ ἀναπαραστήσω τὴν ἁπλοϊκὴν καὶ εἰλικρινῆ φυσιογνωμίαν του. Πολλὰ ὡμίλει καὶ πολὺ ἐγνώριζε τὸν κόσμον. Καὶ τόσην ἐντύπωσιν μᾶς ἐπροξένουν οἱ λόγοι του, ὥστε καὶ αὐτὸς ὁ μητρυιός μου ἔκλειε τὸ στόμα του διὰ νὰ ἀκούσῃ. Τὸ ἐμπόριον τῆς Ὀδησσοῦ, αἱ τρικυμίαι τοῦ Εὐξείνου, τὰ παράλια τῆς Ἀζοφικῆς, ὁ Κριμαϊκὸς πόλεμος, καὶ δὲν ἐνθυμοῦμαι τί ἄλλο, ἀπετέλουν τὰ συνηθέστερα θέματα τῶν ὁμιλιῶν του. Καὶ ὡμίλει μὲ τόσην ζέσιν, καὶ τὸ ξηρότερον ἀντικείμενον ἐποίκιλε διὰ τόσων περιέργων λεπτομερειῶν, ὥστε προσείλκυε τὴν προσοχὴν καὶ ἐμοῦ, ὅστις τὸν ἤκουα ἀκούραστος καὶ ἀντελαμβανόμην τῶν ἀφηγήσεών του καθαρώτερον τῆς γραμματικῆς καὶ μαθηματικῆς σοφίας τοῦ διδασκάλου μου. Τὸ μέτριον ἀνάστημα, τὸ εὐτραφές, ἀλλ' οὐχὶ καὶ πλαδαρὸν σῶμα, ἡ φαλακρὰ κεφαλή, ὁ ἐπιμελῶς ἐξυρισμένος πώγων, ὁ παχὺς μιζοπόλιος μύσταξ, ὁ βραχὺς λαιμός, τὸ ἡλιοκαὲς πρόσωπον, οἱ στιβαροὶ βραχίονες, τὸ αἰωνίως ἀπὸ τοῦ στόματος ἠρτημένον σιγάρον, τὸ σουρτοῦκόν του κοντὸν ἐκ βαθυκυάνου φλανέλας, τὰ χονδρὰ καὶ πλατέα ὑποδήματα, ὁ ἠχηρὸς γέλως, ἡ εὐθυμία του δὲν ἐξαλείφονται τῆς μνήμης εὐχερῶς. Ὁ θεῖός μου ἔφερεν ἐν ἑαυτῷ τὸ δέλεαρ τῶν ξένων κόσμων τοὺς ὁποίους εἶδε καὶ ἐγνώρισεν. Ὅταν μ' ἐκάθιζεν ἐπὶ τῶν γονάτων του, καὶ μὲ ἠρώτα ἂν θέλω νὰ μὲ πάρῃ μαζί του, πόσην εὐχαρίστησιν μοῦ ἐπροξένει ἡ ἐρώτησίς του! Νέοι πόθοι ἐγεννῶντο ἐντός μου. Μακράν, πολὺ μακρὰν ἐξετείνοντο ἄλλαι χῶραι, μυθώδεις, ἀλλόκοτοι, γιγάντειοι, ἄνευ πνιγηρῶν καὶ ρυπαρῶν συνοικιῶν, ὡς ἐκείνη ἐν ᾗ ἐζῶμεν, καὶ τὸ σπουδαιότερον, ἄνευ διδασκάλων καὶ σχολείων οἷα τὰ γνωστά.

Ἀλλὰ τὸν πόθον τοῦ ἀγνώστου ἐξήγειρον ἐν ἐμοὶ πολὺ ζωηρότερον τῶν λόγων τοῦ πατρὸς αἱ ἀφηγήσεις τῆς κόρης. Ἂν ὁ θεῖος ἦτον ὁ ἡδὺς *πεζογράφος* τοῦ ρωσσικοῦ βίου, ἡ ἐξαδέλφη μου ἦτον ἡ ἐμπνευσμένη ποιήτρια αὐτοῦ. Δὲν ἦτο δεκαοκτὼ ἐτῶν· ἀλλ' εἰς ἐμὲ ἐφαίνετο μεγάλη, πολὺ μεγάλη· ἡ πρώτη γυνὴ ἥτις μετὰ τὴν μητέρα μου διήνοιγε προστατευτικοὺς καὶ ἀρρήτως ἑλκυστικοὺς τοὺς βραχίονας διὰ νὰ περιβάλῃ τὸ μικρὸν ἑνδεκαετὲς σωμάτιόν μου. Αἱ παλαιαὶ συμμαθήτριαί μου, αἱ Ἀμαλίαι καὶ αἱ Χαρίκλειαι ἦσαν ὡς ἄψυχοι πλαγγόνες ἐνώπιόν της. Ἐκεῖναι δὲν ἤγοντο πέραν τῆς στενῆς τροχιᾶς τῶν γελώτων, τῶν πεισμάτων καὶ τῶν παιγνίων των, καὶ αὕτη διέχεε μυστήριον καὶ ἔκρυπτε ψυχήν, τὴν ὁποίαν λεληθότως μετήγγιζεν εἰς τὴν ψυχήν μου, εὐρύνουσα τὸν παιδικὸν ὁρίζοντα αὐτῆς. Καὶ τὸ ὄνομά της ἔτι εἶχέ τι ἀσύνηθες. Ὄλγα! Πρώτην φορὰν τὸ ἤκουα. Ἡ βασίλισσά μας δὲν εἶχεν ἔτι κατέλθει εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ τὸ ὄνομά της δὲν εἶχε καταστῆ κοινὸν ὡς εἶνε τώρα. Ἦτο φλύαρος ἡ Ὄλγα, ὡς ἦτον ὁ πατήρ της, ὡς ἦτον ὁ μητρυιός μου· ἀλλ' ἡ φλυαρία της εὐηρέστει ὡς τὸ δι' ὅλης ἡμέρας κελάδημα τοῦ καναρίου ἐν τῷ κλωβῷ. Ὁσάκις εἰσηρχόμην εἰς τὸ δωμάτιόν της, ἐμέθυε τὰς αἰσθήσεις μου τὸ μύρον, οὗτινος ἡ λεπτὴ εὐωδία ἐπλήρου τὸ δωμάτιον. Ὅταν ἐκάθητο πλησίον μου, τὴν αὐτὴν εὐωδίαν ἐξέπεμπον αἱ χεῖρες, τὸ φόρεμα, τὸ μανδύλι της. Καὶ ὡς ἐμοσχοβόλει πάντοτε, οὕτω καὶ ὡμίλει καὶ ἐγέλα πάντοτε, ὥστε εἰς τέλος οὐδεμία διάκρισις ὑπῆρχε δι' ἐμὲ μεταξὺ λόγου καὶ ἀρώματος. Οἱ λόγοι της εὐωδίαζον καὶ ἡ εὐωδία της ἐλάλει. Διηγεῖτο εἰς τὴν μητέρα μου πῶς παρασκευάζουν τὸ *τσάϊ* εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἐνῷ ἔξω ὁ χειμὼν κκλύπτει τὴν φύσιν μὲ παχὺ καὶ ἀπέραντον σάβανον· πῶς ἐνδύονται τὸν χειμῶνα αἱ Ρωσσίδες, καὶ πῶς παγοδρομοῦσιν ἐπάνω εἰς τοὺς μεγάλους κρυσταλλωμένους ποταμούς. Ἐσπέραν τινὰ ἤρχισε νὰ μᾶς λέγῃ περὶ τῆς ἐκδρομῆς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἐπιχειρήσει μετὰ τοῦ πατρὸς ἐν Κριμαίᾳ εἰς τὰ ἐξοχικὰ κτήματα Ρώσσου μεγιστᾶνος. Περιέγραφε τὴν ἔπαυλιν τοῦ πρίγκιπος, ἀριστούργημα τέχνης καὶ πολυτελείας, τὴν ἀκόλαστον περὶ ἐκείνην βλάστησιν, τὰ δάση καὶ τοὺς κήπους, τὰς ἀπεράντους γαίας, τοὺς δούλους, τὰ πλούτη τοῦ πρίγκιπος. Καὶ ἤρχισε νὰ ψάλλῃ κατὰ πρῶτον ταπεινῇ τῇ φωνῇ, καὶ εἶτα ὑψηλότερον, ρωσσικόν τι μονότονον, βαθὺ καὶ μελαγχολικὸν βαυκάλημα, ὅπερ ἤκουσεν ἀπὸ γυνικὸς Μουζίκου. Κ' ἐγώ, ὅστις δὲν ἔβλεπον ἄλλο τι εἰμὴ τὰς κεράμους τῶν πέριξ οἰκιῶν ὁριζομένων ὑπὸ τελματωδῶν ρυάκων, καὶ ἐθεώμην, ὡς μόνα χαρίσματα τῆς φύσεως, ἄνωθεν στενὸν τμῆμα οὐρανοῦ καὶ κάτω φθισικὴν ροιὰν ἀποφέρουσαν ἀραιά τινα ἀνθύλλια καὶ ἀραιοτέρους καρπούς, οὐδὲ ἤκουον ἄλλην μελῳδίαν ἢ τοὺς ἀγοραίους ἤχους τῆς ὑπηρετρίας μου καὶ τῶν νυκτερινῶν κωμαστῶν, ἐσκεπτόμην: Ὦ πόσον μέγας καὶ πόσον ὡραῖος εἶνε ὁ κόσμος! Ἤμην παιδίον, δὲν εἶχον ἔτι λησμονήσει τὰ παραμύθια τῆς μάμμης μου· ἀλλὰ δὲν ἤμην ἀρκούντως παιδίον, ὥστε νὰ τὰ πιστεύω πλέον. Ἀλλ' ἰδοὺ ὅτι μοὶ ἀπεκαλύπτετο πραγματικότης λαμπροτέρα τῶν μύθων. Καὶ προσήλουν τὰ βλέμματά μου ἐπὶ τῆς ἀφηγητρίας. Δὲν ἦτο γραία, νωδὸς, ἐρρυτιδωμένη, κεκυρτωμένη, ὡς αἱ μάμμαι. Ἐκάθητο, ἀλλὰ τὸ ὑψηλόν της ἀνάστημα διεκρίνετο ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ πτεροφόρῳ εὐθύτητι. Σπανιώτατα γυναῖκες, καὶ εὔσωμοι οὖσαι, τηροῦσι τὴν χάριν τοῦ ἀναστήματός των καθήμεναι. Ὑπεῖκον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀναπαύσεως λύεται τὸ σῶμά των καὶ κάμπτεται ἀνεπαισθήτως ἡ κεφαλὴ καὶ κυρτοῦνται οἱ ὦμοι, ὡς ἂν ἄφορτον φορτίον ἐπιτίθεται αὐτῶν. Ἐκάθητο ἡ Ὄλγα, ἀλλ' ἐφαίνετο ὡς ἂν ἀνέμενε κατάλληλον στιγμὴν διὰ νὰ πετάξῃ. Καὶ ἔβλεπα τοὺς μαύρους ὀφθαλμούς, τὴν καστανόχρουν κόμην καὶ τὸ μειδίαμά της τὸ μελίχρυσον. Ὦ! πόσον μεγάλη καὶ πόσον ὡραία εἶνε ἡ ἐξαδέλφη μου!

Δ'

Μετὰ τοιαύτας ἐντυπώσεις, φανταστῆτε τί κτύπημα ἐδέχθην μίαν ἑσπέραν, ὅτε ἡ Ὄλγα πλησιάζουσα μοῦ λέγει ἀποτόμως·

— Κύριε Παῦλε, μανθάνω μὲ λύπην μου ὅτι εἶσαι ἀμελής!

Ἀπέμεινα ὡς κεραυνόπληκτος. Κλέπτης συλλαμβανόμενος ἐπ' αὐτοφώρῳ δὲν θὰ ἠσθάνετο

τοιαύτην ταπείνωσιν. Κατακόκκινος, ὡς παπαροῦνα, κάτω νεύων τὰ ὄμματα, ἠρκέσθην νὰ μειδιάσω ἠλιθίως. Ἀλλ' ἡ Ὄλγα ἐξηκολούθησεν ἀπειλητικῶς κινοῦσα τὸν λιχανόν·

— Μὴ γελᾷς, κύριε Παῦλε, δὲ χωρατεύω. Μᾶς ἐπλησίασεν ὁ δάσκαλός σου εἰς τὸν περιπατο· μόλις ἔμαθα πῶς εἶνε δάσκαλός σου, μοῦ ἦρθε νὰ τὸν ᾽ρωτήσω γιὰ σένα. Καταντροπιάσθηκα. Ἐγούρλωσε τὰ ᾽μάτια του, καὶ μοῦ εἶπεν ὅτι ποτὲ δὲν τοῦ λὲς μάθημα, ὅτι εἶσαι ὁ τελευταῖος ἀπὸ ὅλους. «Εἶνε ξερὸ κεφάλι, κορίτσι μου, εἶνε ξερὸ κεφάλι!» «Ἀλλ' ὁ Παῦλος, κύριε διδάσκαλε, εἶνε ἐξυπνότατο καὶ προκομμένο παιδί· τὸν βλέπω ὅλο μὲ τὸ βιβλίο 'ς τὸ χέρι. Δὲν εἶνε δυνατὸν!» «Σᾶς γελᾷ, κυρία, εἶνε ξερὸ κεφάλι, δὲν εἶνε γιὰ γράμματα!» Τί εἶνε αὐτά, Παῦλε!

Ἠγνόουν τί νὰ ἀπαντήσω, ἱστάμην ἄφωνος, κατησχυμμένος. Τότε δ' ἔκριναν εὔκαιρον τὴν στιγμὴν νὰ ἐπέμβωσι καὶ οἱ λοιποί.

—Πρέπει νὰ μάθῃς γράμματα, Παῦλε· χωρὶς γράμματα δὲν ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ ζήσῃ! ὑπέλαβε φιλοσοφικῶς ὁ θεῖος.

— Δὲν τοῦ τὰ λέγω χίλιαις φοραῖς! διέκοψε μετ' ἀνεκφράστου ἀφελείας ὁ σύζυγος τῆς μητρός μου. Δὲ θέλει ν' ἀκούσῃ τίποτε ὁ ἀλιτήριος! Δὲ διαβάζει, δὲ διαβάζει! Καὶ μήπως εἶσαι μικρὸς πλέον, ἀφιλότιμε; μόνος σου ἔπρεπε νὰ τὸ αἰσθάνεσαι.

— Μὰ τί κάνεις τὰ βράδια, καϊμένε Παῦλο, καὶ δὲν κάθεσαι νὰ διαβάσῃς; παρετήρησεν ἀγαθῶς καὶ ἡ μήτηρ μου.

Ὁ ἔλεγχος τῆς Ὄλγας μὲ ἀπεσβόλωσεν. Ἀλλ' ὅταν εἶδα ὅτι ἐπετέθησαν ἐναντίον μου πάντες, καὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἀσυνειδήτως ἠσθανόμην οἷον συνενόχους τῆς ἀμελείας μου, ἠγέρθη ἐν ἐμοὶ ἡ συνείδησις τῆς ἀδικίας καὶ ὁ πόθος τῆς διαμαρτυρήσεως. Ἐνόουν ὅτι τὸ ἥμισυ τοῦ πταίσματος ἀνῆκεν εἰς ἐμὲ καὶ τὸ ἥμισυ εἰς τοὺς ἄλλους. Καὶ οἱονεὶ ἀνομολογῶν τὴν ἐνοχήν μου καὶ ἐν ταὐτῷ παραπονούμενος ἐναντίον τῶν ἀδίκων, ἐξερράγην εἰς δάκρυα.

Πολύτιμα δάκρυα! Ἔτρεξεν ἡ Ὄλγα, μ' ἐνηγκαλίσθη καὶ μ' ἐφίλησε. Καὶ νὰ μὴ γνωρίζω τὴν δύναμιν τῶν δακρύων μου, διὰ νὰ κλαίω συχνότερον!

— Μὰ δὲν εἴπαμε νὰ κλάψῃς, Παῦλε! Ἐγὼ σοῦ τὸ εἶπα γιατὶ ξεύρω πῶς ὁ δάσκαλός σου εἶνε κομμάτι... δάσκαλος. Ἀλήθεια εἶνε κακὸς καὶ δέρνει τὰ παιδιά; Τί κλαίς; φθάνει νὰ θέλῃς, καὶ γίνεσαι πρῶτος! Ὁ δάσκαλός σου ᾽μπορεῖ νὰ μὴ ξέρῃ τί λέει!

Ὅτε μετά τινα ὥραν ἐπέστη ἡ στιγμὴ τοῦ ὕπνου, ἀντὶ νὰ διευθυνθῶ εἰς τὴν κλίνην μου, ἐπλησίασα εἰς τὴν τράπεζαν ἐφ' ἧς ἔκειντο τὰ βιβλία τοῦ σχολείου μου, καὶ πυρετωδῶς καὶ δι' ἀσκόπων κινήσεων ἤρχισα νὰ τὰ φυλλομετρῶ. Χρηστομάθειαι, γραμματικαί, ἱστορίαι, ἀριθμητικαί, τετράδια ἐξηγήσεων, ἔκειντο ἐκεῖ, πενιχρά, ἐσκονισμένα, ἐγκαταλελειμμένα. Οὐδέποτε τὰ ἤγγιζα ἢ ὅταν τὰ ἐλάμβανα ὑπὸ μάλης διὰ νὰ μεταβῶ εἰς τὸ σχολεῖον· καὶ οὐδέποτε τὰ ἤνοιγα ἢ ἐπὶ τοῦ θρανίου διὰ τὸν φόβον τοῦ δασκάλου. Καὶ ἐστριφογύριζα μηχανικῶς τὰ φύλλα των καὶ ἔκυπτα μελαγχολικῶς πρὸ τῶν σελίδων, ὡς ἂν κατενόησα τὸ ἔγκλημα τῆς πρὸς ἐκεῖνα ἀδιαφορίας, ὡς ἂν ἐζήτουν διὰ μιᾶς ν' ἀποδιώξω τὴν ἄγνοιαν, κάτοχος αὐτοστιγμεὶ γινόμενος τοῦ περιεχομένου των. Ἀλλ' ἐπειδή, φυσικῷ τῷ λόγῳ, δὲν ἠδυνάμην ἐν μιᾷ νυκτὶ καὶ μόνῃ νὰ μυηθῶ τὴν σοφίαν τῶν βιβλίων μου, ἠρκέσθην νὰ ἐπανεύρω τὴν κλίνην μου.

Τόσην ἐντροπὴν μοῦ ἐπροξένησαν οἱ λόγοι τῆς ἐξαδέλφης μου, ὥστε τὴν ἑσπέραν τῆς ἐπαύριον ἔκρινα πρέπον νὰ καθήσω πρὸ τῶν βιβλίων μου. Προσεπάθουν νὰ ἐλαττώσω ὡς οἷόν τε τὸ βάρος τῆς ἐνοχῆς μου. Καὶ ἰδού, ἐνῷ ἤνοιγα βιβλίον τι, ἔρχεται, σύρει ταχεῖα τὴν ἕδραν της πλησίον μου, κάθηται, καὶ κλίνει τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων μου. Ἄνοίγει τὴν γραμματικήν μου καὶ μ' ἐρωτᾷ:

— Ποῦ ἔχετε μάθημα αὔριον;

Τῆς ἐπέδειξα τὸ μέρος.

— Καὶ τί ἄλλο θὰ ἔχετε αὔριον;

— Ἱερὰν Ἱστορίαν.

— Τώρα θὰ μελετήσῃς;

—Τώρα! ἀπεκρίθην, θέλων μὴ θέλων.

— Νὰ ἰδοῦμε, Παῦλο! σὲ πόσην ὥρα εἶσαι ἱκανὸς νὰ μάθῃς τὴ γραμματική σου καὶ τὴν ἱστορία σου. Ὅταν μοῦ εἶχεν ὁ πατέρας 'ς τὴν Ὀδησσὸ τὸ δάσκαλο 'ς τὸ σπίτι, μ' ἔβαζεν ἐμπρός του καὶ διάβαζα· καὶ ὅσο νὰ πιῇ τὸν καφέ του, ἐγὼ τὸ μάθαινα νεράκι καὶ τοῦ τὸ ἔλεγα. Μὰ ξεύρεις πόσο γρήγορα; Μπορεῖς νὰ τὸ μάθῃς ἔτσι; Νὰ ἰδοῦμε. Ἐγὼ θὰ γίνω δάσκαλός σου· θὰ περιμένω ὅσο νὰ τὸ μάθῃς καὶ νὰ μοῦ τὸ εἰπῇς. Θέλω νὰ βγάλω ψεύτη τὸ δάσκαλό σου!

Καὶ ἐκύρτου τὸ σῶμά της πρός με, καὶ ἔκλινε καὶ μοὶ ἐμειδία, καὶ τῆς κόμης της αἱ τρίχες ἐθώπευον τὰς παρειάς μου, καὶ αἱ χεῖρές της ὀλίσθαινον ἐπὶ τῶν χειρῶν μου καὶ ἐσταμάτα ἐπὶ τοῦ βιβλίου, καὶ ἡ σελὶς ἠρωματίζετο, καὶ κατενύγετο ἡ ψυχή μου.

Πρὸς τί νὰ ἐπεκτείνω τὴν διήγησιν; ἔκυψα ἐπὶ τῆς γραμματικῆς μου, ἀναγινώσκων, ἐπαναλαμβάνων, ἀποστηθίζων τὸ μάθημα. Οἱ νεκροὶ κανόνες ἐπληροῦντο πνεύματος, ὡς ἤγγισεν ἐκείνη ἐπ' αὐτῶν θαυματουργὸν τὴν χεῖρα. Τὸ μορμολύκειον τοῦ διδασκάλου μου ἐξηλείφετο ἐνώπιον τῆς φωτεινῆς εἰκόνος ἐκείνης. Χάριν ἐκείνης ἐκοπίαζα, καὶ ἦτον ἡδύτατος ὁ κόπος μου. Τὰ διδάγματα τοῦ Γεροστάθη δὲν ἐξισοῦντο πρὸς τὴν γοητείαν τοῦ προστάγματός της, ὅπερ μοὶ ἔλεγε· *μελέτησε*! Καὶ ἐμελέτων, καὶ ἀπεταμίευα ἐν τῇ μνήμῃ στίχον πρὸς στίχον λέξιν πρὸς λέξιν τὸ μάθημα. Καὶ κατὰ πρῶτον ἐδοκίμαζα τὸ εὐφρόσυνον καὶ ὑπερήφανον συναίσθημα, καὶ ἐν καρδίᾳ παιδίου ἔτι, τὸ ἐκ τῆς ἐκπληρώσεως τοῦ καθήκοντος. Τὸ μάθημα εἶχον *κατακτήσει*, οὕτως εἰπεῖν, ἐν ἰδρῶτι τοῦ προσώπου μου. Καὶ ἠσθάνθην ὅτι ἤμην εὐτυχής, ὅτε ἔλαβε μὲ ὕφος πεπειραμένου διδασκάλου τὸ βιβλίον, καὶ ἤκουσε τὸ μάθημά μου. Πόσον σοβαρῶς ἐπένευε τὴν κεφαλήν, μὲ πόσην ἐπισημότητα μοῦ εἶπεν «εὖγε!», καὶ μὲ πόσην στοργὴν μ' ἐφίλησε καὶ πάλιν. Ἡ ὥρα παρήρχετο· θεῖος καὶ μητρυιὸς εἶχον ἐξέλθει πρὸ πολλοῦ, ἡ μήτηρ μ' ἐκάλει νὰ κοιμηθῶ. Ἡ Ὄλγα μοῦ εἶπε·

— Πήγαινε τώρα καὶ τὸ πρωὶ μελετᾷς τὴν ἱστορίαν σου!

Τίποτε· ἐκάθησα μίαν ὥραν ἀκόμη καὶ ἀπεστήθισα τὸ μάθημα τῆς ἱερᾶς ἱστορίας. Τὸ μεσονύκτιον μὲ κατέλαβεν ἀγρυπνοῦντα· οἱ ἦχοι τοῦ μεγάλου κρεμαστοῦ ὡρολογίου μας ἀντήχησαν πανηγυρικῶς εἰς τὰ ὠτά μου, ὡς ἂν ἐπένευον, ἐμψυχούμενα καὶ τὰ ἄψυχα, εἰς τὸν ἡρωϊκὸν ἀγῶνά μου. Πρώτην φορὰν ἐκοιμήθην τὸν ὕπνον τοῦ ἐπιμελοῦς, ὡς ἂν ἐλέγομεν τὸν ὕπνον τοῦ δικαίου.

Ἦλθεν ἡ ἡμέρα καὶ δὲν ἔβλεπα πότε νὰ ὑπάγω εἰς τὸ σχολεῖον. Παρῆλθα πρὸ τῶν συμμαθητῶν μου γαληνιαῖος, φαιδρός, ὑπόπτερος, μὲ ὅλην τὴν συναίσθησιν τῆς ὑπεροχῆς μου. Ἀντὶ νὰ καθήσω ἐπὶ τοῦ τελευταίου βάθρου, ὡς συνήθως, κεκυφὼς καὶ κρυπτόμενος ἀπὸ τῆς θέκς τοῦ διδασκάλου, κατέλαβε θέσιν ἐν τῇ πρώτῃ σειρᾷ καὶ ἀνέπτυξα ἐπιδεικτικῶς ἐπὶ τοῦ θρανίου τὰ βιβλία μου, μετὰ παλμῶν ἀναμένων τὴν ἔλευσιν τοῦ διδασκάλου. Ἦλθε, κατέλαβε τὴν ἕδραν του, ἦτον εἰς τὴν κακήν του, ὕβρισε τοῦτον, ἔπτυσεν ἐκεῖνον. Ἀλλ' ἐγὼ τὸν παρετήρουν ὑψαύχην, ὡς ἂν προὐκάλουν αὐτὸν εἰς τὴν πάλην. Ἤμην ὑπέρτερος τοῦ θυμοῦ καὶ τῶν τιμωριῶν, τῶν ἐκρηγνυμένων καὶ ἐπιβαλλομένων περὶ ἐμέ, ὡς θεὸς ὁμηρικός, ἀτενίζων ἀπὸ τὰ ὕψη τοῦ Ὀλύμπου τὰς ἔριδας καὶ συμπλοκὰς τῶν λαῶν. Ἕνα μόνον πόθον ἔτρεφα ἐντός μου· νὰ *μὲ βγάλῃ* εἰς τὸ μάθημα. Προηγεῖτο ἡ γραμματική· ἀλλ' εἰς μάτην· ἄλλος ἐκληρώθη διὰ νὰ εἴπῃ γραμματικήν· ἠγανάκτησα κατὰ τοῦ μαθητοῦ ὅστις μοῦ ἔκλεπτε τοὺς κόπους μου. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ τύχη μὲ νυνόησεν. Ἦλθεν ἡ σειρὰ τῆς ἱστορίας. Ὁ διδάσκαλος ἐξεφώνησε τὸ ὄνομά μου, καὶ ἔκυψεν, ὡς ἦτο συνειθισμένος, ἐπὶ τοῦ καταλόγου διὰ νὰ γράψῃ τὴν *κουλοῦραν*. Ἀλλ' ὁποία ὑπῆρξεν ἡ ἔκπληξίς του ὅτε μὲ εἶδεν ἀνιστάμενον καὶ βαδίζοντα εὐθὺ πρὸς τὴν ἕδραν. Οἱ μικροὶ ὀφθαλμοί του διεστάλησαν ἀγρίως πρὸς στιγμήν, ἀλλ' εἶτα ἱλαρύνθη ἡ ὄψις του, ὅσον ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὸν ἡ ἀσχημία. Ὁ φοβερὸς Ἰεχωβᾶς ἠγαλλίασεν ἐπὶ τῇ ἐπανόδῳ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ.

— Γνωρίζεις τὸ μάθημα;

— Μάλιστα.

— Διηγήθητι τὴν ἱστορίαν τοῦ Τωβὶτ καὶ τοῦ υἱοῦ του Τωβία.

Καὶ ἐπανέλαβα τὸ κατανυκτικὸν ἐπεισόδιον τῆς Γραφῆς, καὶ διηγήθην τὴν ἱστορίαν τοῦ εὐσεβοῦς Τωβίτ, τοῦ ἐκ τῆς φυλῆς Νεφθαλεί, καὶ τὰς τύχας τοῦ υἱοῦ του Τωβία, ὅστις εὗρε καθ' ὁδὸν συνοδοιπόρον καὶ ἀρωγὸν τὸν ἄγγελον Ραφαήλ. Ὅτε δὲ ἔφθασα εἰς τοὺς γάμους τοῦ Τωβία μετὰ τῆς Σάρας, ἐστάθην διὰ νὰ ἀναπνεύσω. Ἀλλ' ὁ διδάσκαλος, ὅστις μὲ ἤκουε χωρὶς νὰ μὲ διακόψῃ, δὲν μοῦ ἀφῆκεν οὔτε στιγμὴν ἀναπαύσεως.

—Πῶς ἀντήμειψαν τὸν ἄγγελον Ραφαὴλ ὁ Τωβὶτ καὶ ὁ Τωβίας, καὶ τί πράττει οὗτος;

Καὶ ἐξηκολούθησα ἀπνευστὶ ὡς ἐξῆς.

— «... Ἐν τούτοις ὁ Τωβίας διηγήθη εἰς τὸν πατέρα του τὰς ὑποχρεώσεις καὶ ἐκδουλεύσεις τοῦ συνοδοιπόρου, διὸ καὶ ἀπεφάσισαν καὶ οἱ δύο ἐκ συμφώνου νὰ τῷ προσφέρωσιν εἰς ἀμοιβὴν τὸ ἥμισυ τῶν ὅσων εἶχον φέρει ἐκ τῆς ὁδοιπορίας. Ἐπροσκάλεσαν λοιπὸν τὸν ἄγγελον ὅστις ἀκούσας τὴν πρότασίν των παρέλαβεν αὐτοὺς εἰς παράμερον τόπον, καὶ ἐκεῖ ἀφ' οὗ τοὺς ἔδωκε πολλὰς καλὰς καὶ χρησίμους συμβουλάς, ἀπεκαλύφθη ἐπὶ τέλους λέγων, ἐγὼ εἶμαι ὁ Ραφαὴλ εἷς ἐκ τῶν ἑπτὰ ἀγγέλων, οἵτινες ἀναφέρουσι πρὸς τὸν κύριον τὰς εὐχὰς τῶν ἁγίων. Ἅμα ἀκούσαντες τὸν λόγον τοῦτον ὁ Τωβὶτ καὶ ὁ Τωβίας, ἔγειναν ἔμφοβοι καὶ πεσόντες ἐπροσκύνησαν, ὁ δὲ Ραφαὴλ ἔγεινεν ἄφαντος.»

Καὶ ἐνῷ εἰργάζετο οὕτως ἡ μνήμη μου, καὶ ἔρρεεν ἀπροσκόπτως ἡ γλῶσσά μου, καὶ ὁ διδάσκαλος παρηκολούθει τὸ μάθημα δι' ἐπιδοκιμαστικῶν ἐπιφωνήσεων ἐν εἴδει μυκηθμῶν ὑποκώφων, ἡ νεαρὰ φαντασία μου δὲν παρέμενεν ἀργοῦσα. Καὶ μόλις ἔφθασα εἰς τὸν ἄγγελον Ραφαήλ, καὶ ἤρχισα νὰ λέγω περὶ αὐτοῦ, συγχρόνως τὸν ἔβλεπον ἐμπρός μου μὲ τοὺς μεγάλους, ἐκστατικούς, καὶ τεθαμβωμένους ὑπὸ τῶν μύθων καὶ τῶν συναξαρίων ὀφθαλμοὺς τῆς παιδικῆς φαντασίας. Πότε τὸν διέκρινα λευκοχίτωνα, ὑψηλόν, ὡραῖον, μὲ κυματίζουσαν κόμην καὶ ἀναλλοίωτον μειδίαμα· καὶ πότε ἀποκαλυπτόμενον ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ, τανύοντα τὰς ἀστραπηβόλους ὡσεὶ ἐξ ἀδαμάντων πτέρυγάς του, καὶ ἀναλαμβανόμενον εἰς οὐρανούς. Ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τὴν ἀνθρωπίνην αὐτοῦ

μεταμόρφωσιν καὶ ἐν τῇ αἰθερίᾳ αὐτοῦ μορφῇ, καὶ συνοδεύων τὸν Τωβίαν, καὶ ἀποκαλυπτόμενος εἰς αὐτόν, ὁ ἄγγελος Ραφαὴλ εἶχε δι' ἐμὲ τὸ πρόσωπον, τὴν χάριν, τὴν στοργήν, τὴν λαλιάν, τὴν δύναμιν, τὸ σχῆμα τῆς Ὄλγας!

Ε'

Μετὰ δύο μῆνας ἄπασα ἡ οἰκογένεια, μήτηρ καὶ μητρυιός, θεῖος καὶ ἐξαδέλφη— τοὺς ἐφιλοξενοῦμεν ἀκόμη—παρίσταντο εἰς τὰς ἐξετάσεις μου. Ἔτρεφον πεποίθησιν ὅτι θὰ διεκρινόμην εἰς αὐτάς. Δὲν ἤμην πλέον ὁ ἀμελὴς καὶ περίφοβος μαθητής. Ἀφ' ἧς ἡ ἐξαδέλφη μοῦ ἔδωσε τὴν πρώτην ὤθησιν πρὸς τὴν μελέτην, ὡς ἡ χελιδὼν ἐπὶ τῶν πτερύγων αὐτῆς λαμβάνουσα τὸ νεογνὸν τῷ παρέχει τὴν ἰσχὺν τῆς πρώτης πτήσεως, οὐδέποτε προσῆλθον ἀπαράσκευος εἰς τὸ σχολεῖον, οὐδέποτε ἠρνήθην μάθημα. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι ἔκτοτε διετέλουν πλειότερον ἐκτεθειμένος εἰς τὴν σκληρότητα τοῦ διδασκάλου μου. Ἀλλὰ τί πρὸς ἐμέ; δὲν ἐφρόντιζα πλέον περὶ ἐκείνου· ἦτον συνήθης φεῦ! ἡ σκληρότης του, ἀλλ' ἀγαπητὰ τὰ βιβλία του. Ἄλλως ἡ Ὄλγα ἠγρύπνει φιλοστόργως ἐπὶ τῶν προόδων μου.

Οὕτω λοιπὸν κατὰ τὴν ἐπίσημον ἐκείνην ἡμέραν ἀνέμενα ἐνώπιον διδασκάλων, ἐφόρων, διοικητικῶν καὶ δημοτικῶν ἀρχόντων, καὶ πολλῶν γονέων καὶ κηδεμόνων, συγκεκινημένος, ἀλλ' εὐθαρσής, τὴν σειράν μου. Ἀλλ' ἐπέπρωτο μέχρι τέλους νὰ ὑποστῶ τὴν βάσανον τοῦ ἀνεξιλεώτου διδασκάλου μου. Ἀγνοῶ πόθεν ὁρμώμενος ἔλαβε τὸ ἑξῆς ἀσύνηθες μέτρον· ἕκαστον μαθητὴν προσερχόμενον ὅπως ἐξετασθῇ παρουσίαζεν εἰς τὴν ἐφορευτικὴν ἐπιτροπὴν διὰ συντόμου χαρακτηριστικοῦ λογιδίου· ἦτο εἶδος *συστάσεως* τελουμένης καθ' ὅλους τοὺς κανόνας τῆς ἐθιμοτυπίας. Ὅτε ἦλθεν ἡ σειρά μου, ὁ διδάσκαλος μ' ἐσύστησεν ὡς ἑξῆς:

— Κύριοι, ὁ μαθητὴς οὗτος καθ' ὅλην τὴν χειμερινὴν περίοδον καὶ μέρος τῆς ἐαρινῆς διετέλει ὢν ὁ ἀμελέστατος τῶν μαθητῶν καὶ ἔσχατος τῆς τάξεως. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας παραδόξως μετέβαλε γνώμην καὶ ἤρξατο ἐπιμελούμενος τῶν μαθημάτων του. Τὸ παράδειγμα τῶν συμμαθητῶν του καὶ ἰδίᾳ αἱ ἄτρυτοι προσπάθειαι τὰς ὁποίας κατέβαλον, ἵνα ἐπαναφέρω αὐτὸν εἰς τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, κατίσχυσαν ἐπ' ἀγαθῷ!

Οἱ λόγοι του ἐπήνεγκον ἐπ' ἐμοῦ τὸ ἀποτέλεσμα ψυχρολουσίας, μετὰ τὴν θερμότητα ἣν μοὶ ἐνέπνεε τὸ θάρρος μου· ὁ διδάσκαλος ἀνεφάνη αὖθις ἐν ὅλῃ αὐτοῦ τῇ εἰδεχθείᾳ. Ἐν τούτοις δὲν ἀπέτυχον εἰς τὰς ἐξετάσεις, ἀπεκρίθην ἀπταίστως εἰς πᾶσαν ἐρώτησιν· καὶ ἀφ' οὗ ἐτελειώσαμεν, ἔσπευσε πρώτη ἡ Ὄλγα νὰ μὲ παραλάβῃ, καὶ ἐνῷ μὲ ὡδήγει εἰς τὸν κύκλον τῶν οἰκείων, μ' ἐφίλησεν ἐπὶ τοῦ μετώπου καὶ εἶπε γελῶσα·

— Τί κουτός, Θεέ μου, μὰ τί κουτὸς ὁ δάσκαλός σου! τί κουταμάραις εἶπε γιὰ σένα! Καὶ τί κακὸς καὶ τί σχολαστικός. Εἶχες δίκηο νὰ μὴ διαβάζῃς...

Δὲν ἠδυνάμην τότε νὰ σοῦ ἀποκριθῶ, γλυκυτάτη ἐξαδέλφη. Ἀλλ' ἤδη μετὰ τόσων ἐτῶν πάροδον, σοὶ ἀποστέλλω τὴν ἀπόκρισίν μου, ὅπου καὶ ἂν εἶσαι, ὅπου καὶ ἂν εὑρίσκεται. Γινώσκω ὅτι ζῇς μακράν, πολὺ μακρὰν τῆς χώρας ἡμῶν εἰς ξένους κόσμους, ὑπὸ ἄλλα κλίματα, σύζυγος καὶ μήτηρ. Ἄρα γε ζῇς εὐδαίμων, διαχέεις μυριοπλασίαν νῦν ἐπὶ τῶν τέκνων σου τὴν χάριν ἣν κατέπεμπες ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐξαδέλφου σου, ἠλλοίωσαν τὰ ἔτη μόνον τὴν εὔπλαστον μορφήν σου, ἣ προσετέθη ἐπὶ τοῦ ἄχθους ἐκείνων καὶ τῆς συμφορᾶς ἡ βάσανος; Ὅπου καὶ ἂν εἶσαι, ὅ,τι καὶ ἂν εἶσαι, ἐξαδέλφη μου, διαμένεις δι' ἐμὲ ἡ αὐτὴ καὶ τὴν ἑσπέραν ἐκείνην καθ' ἣν ἔκλινες ἐπὶ τοῦ βιβλίου μου διὰ νὰ δεχθῇς τοὺς καρποὺς τῆς ὑπὸ σοῦ ἐγκεντρισθείσης φιλοπονίας μου. Οἱ στίχοι τοῦ Ρώσσου ποιητοῦ Τύτσεφ μοὶ ἐπανέρχονται εἰς τὴν μνήμην ὡς οἱ ἦχοι τοῦ ρωτσικοῦ βαυκαλήματος ὅπερ ποτὲ σὲ ἤκουσα ψάλλουσαν: «Ὑπὸ τὸ λυκόφως τῆς ἀναμνήσεως περιπτύσσω ἔτι τὴν εἰκόνα σου, τὴν προσφιλῆ καὶ ἀλησμόνητον εἰκόνα σου, παροῦσαν πάντοτε καὶ πανταχοῦ, ἀναλλοίωτον, ἀσύλληπτον, ὡς ἄστρον ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς νυκτός.» Ὁ διδάσκαλός μου, ὡς σὺ τὸν ἀντελήφθης εἰς τὰς ἐξετάσεις μου, δὲν ἀπετέλει, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἐξαίρεσιν ἐν τῷ διδασκαλικῷ κόσμῳ. Οἱ ἐκ τοῦ κόσμου αὐτοῦ, ἔστωσαν ἀγαθοὶ καὶ δίκαιοι, σπανίως προσελκύουσι τὴν ἀγάπην τῶν μικρῶν μαθητῶν. Ἀλλ' ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι, οἵτινες καὶ ἐπὶ στιγμάς τινας ἐπιφαινόμενοι, ὠφελοῦσι τοὺς εὐτυχεῖς, οἵτινες συνήντησαν αὐτούς, ὅσον δὲν ἤρκεσαν τὰ καθημερινὰ τοῦ σχολείου διδάγματα. Ἤμην ἐκ τῶν παιδίων ἐκείνων, ἅτινα κατὰ τὸν ποιητὴν αφρικιῶσιν ὑπὸ τὸ βλέμμα τοῦ διδασκάλου, δυστυχοῦσιν ὑπὸ τὴν σκιὰν αὐτοῦ, δὲν ἔπρεπε νὰ γεννηθῶσι, διέρχονται βασανισμένην τὴν πρώτην ἡλικίαν.» Παιδία τοιαῦτα δὲν μορφοῦνται ὑπὸ τοὺς κανόνας καὶ τὴν ράβδον τοῦ διδασκάλου· καὶ ὅταν δὲν τὰ συγκρατῶσιν καὶ μητρικαὶ ἀγκάλαι, ἔχουσιν ἀνάγκην, ὅπως ἀναπτυχθῶσι, νὰ διανοιχθῶσιν ὑπὲρ αὐτὰ αἱ πτέρυγες ἑνὸς ἀγγέλου. Ἐνεφανίσθης εἰς ἐμὲ ὡς ὁ Ραφαὴλ τῆς Βίβλου, ὁ χαρίσας πλουσίαν νύμφην εἰς τὸν υἱὸν καὶ ἀποδοὺς τὴν ὅρασιν εἰς τὸν τυφλὸν πατέρα. Ἀλλ' ὡς ἂν ἦσο καὶ τοῦ ἀγγέλου ὑπερτέρα

μοὶ παρέσχες βαθυτέραν εὐεργεσίαν. Συνέδεσες τὴν παιδικήν μου διάνοιαν πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς μελέτης, καὶ δίχως νὰ τὸ σκέπτεσαι, μ' ἐδίδαξες ὅτι πρέπει νὰ κατανικῶμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀηδίαν, ὅταν ἐπιβάλλεται ὑπὸ τοῦ καθήκοντος, διότι ὑπὸ τὸν ἄχαριν διδάσκαλον κρύπτεται ἡ χάρις τῆς γνώσεως.

Κωστης Παλαμας.

Ο ΥΠΟΨΗΦΙΟΣ

Μυθιστορία Ἰουλίου Κλαρετῆ.—Μετάφρασις Χ. Α.

(Συνέχεια· ἴδε προηγούμενον φύλλον).

ΙΑ'.

Ἐν τῇ μεγάλῃ λευκῇ αἰθούσῃ, ἧς τὸ παράθυρον ἔκειτο πρὸς τὴν αὐλήν, τὴν περικεκλεισμένην διὰ τοίχων αὐλήν, τὴν παρομοίαν μὲ κῆπον μονῆς, ὁ Ροβέρτος δὲ Μομβρὲν διηγεῖτο πρὸς τὸν πατέρα του τὴν συνέντευξιν, ἣν ἔσχε τὴν προτεραίαν μετὰ τῆς Ἕλλεν Μόργαν. Ὁ γηραιὸς εὐπατρίδης καθήμενος παρὰ τὴν ἑστίαν μὲ τὰς κνήμας ἐσταυρωμένας καὶ τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν γονάτων, παρετήρει μηχανικῶς τὸν μάλλινον τάπητα μὲ τὰ κεντημένα ἐπ' αὐτοῦ ἄνθη, ἐργόχειρον τῆς ἀποθανούσης μαρκησίας, ὁ δὲ κόμης μετὰ νευρικῆς ταραχῆς περιεπάτει ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ἄκρου τῆς αἰθούσης εἰς τὸ ἄλλο, ὡς νὰ συνετέλει ὁ περίπατος καὶ ἡ κίνησις εἰς τὴν κατεύνασιν τῆς ὀργῆς του.

Κοινὴ ἀνησυχία κατεῖχεν ἀμφοτέρους· κοινὴ θλῖψις ἐβάρυνε τοὺς δύο ἐκείνους ἄνδρας, ἐξ ὧν ὁ εἷς, ὁ μαρκήσιος μὲ τὴν μιξοπόλιον γενειάδα ἠδύνατο νὰ εἶνε ὁ δικαστὴς τοῦ ἑτέρου καὶ ἦτο ἀπεναντίας ὁ ἐπιεικὴς σύμβουλος καὶ φίλος. Ὁ ἄτυχὴς Ροβέρτος του! Ὁ κ. δὲ Μομβρὲν ἐστρέφετο ἐνίοτε ὅπως ρίψῃ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ του, ὃν ἔβλεπεν ὠχρὸν καὶ τεθλιμμένον, βλέμμα πλῆρες συγκινητικοῦ οἴκτου. Ὁ ταλαίπωρος νέος!

Ποία παραφροσύνη τὸν εἶχεν ἐξωθήσει! Καὶ πῶς ἤδη ἐξέτινε θλιβερῶς τὴν νεανικήν του ἐκείνην παραφοράν!

Τὰ βλέμματά του ὁ μαρκήσιος ἔστρεφεν ἐπίσης, σείων ἐνταυτῷ τὴν κεφαλήν του, πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς μαρκησίας ὡραίας καὶ ψυχρᾶς, ἥτις ἀπεικονίζετο ὀρθία, ὠχροτάτη, φέρουσα ἀμαυρὰν περιβολὴν καὶ κρατοῦσα προσευχητάριον μικρὸν ἀνὰ χεῖρας. Καὶ αὐτὴ ὑπεῖχεν οὐκ ὀλίγην εὐθύνην διὰ τὸ σφάλμα τοῦ υἱοῦ της, καὶ αὐτὴ ἡ ἁγία γυνή, τὴν ὁποίαν πρὸ πάντων μὴ θέλων νὰ λυπήσῃ ὁ Ροβέρτος, ἐνυμφεύθη εἰς τὸ ἐξωτερικὸν τὴν τυχοδιώκτιδα, ἥτις τώρα ἀπῄτει τὸ ἀνῆκον αὐτῇ μέρος τῆς τιμῆς καὶ ἴσως τὴν ἀνήκουσαν αὐτῇ θέσιν ἐν τῇ οἰκογενείᾳ·

— Ὦ! Ὡς πρὸς αὐτό, ὄχι! εἶπεν εὐσταθῶς ὁ Ροβέρτος· οὐδέποτε θὰ ὑπερβῇ τὸν οὐδὸν τῆς θύρας τῆς οἰκίας ταύτης, ὅπου ἀπέθανεν ἡ μήτηρ μου.

— Δύναται ὅμως νὰ φέρῃ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἔφερε καὶ ἡ μήτηρ σου. Θὰ εἶνε ἐπίσης μαρκησία, ὅτε, μετὰ τὸν θάνατόν μου, σὺ θὰ γείνῃς μαρκήσιος.

Ὁ Ροβέρτος ἐσταμάτησεν ὄρθιος πρὸ τοῦ πατρός του καὶ ρίπτων ἐπ' αὐτοῦ μετ' ἐκφράσεως σεβασμοῦ καὶ ἀφοσιώσεως ἐνθέρμου μακρὸν βλέμμα πλῆρες λύπης:

— Οὐδέποτε ἠσθάνθην βαρύτερον, εἶπε, τὸ σφάλμα τὸ ὁποῖον διέπραξα ἢ σήμερον! οὐδέποτε ἀπέτισα σκληρότερον αὐτό. Τὸ ὄνομα τὸ ἰδικόν σας, τὸ ὄνομα τῆς ἀτυχοῦς καὶ λατρευτῆς γυναικός, ἥτις ὑπῆρξε μήτηρ μου, νὰ τὸ δώσω εἰς τὴν αἰσχρὰν ἐκείνην!... Ἀ τί βλάξ!... πόσον βλὰξ καὶ πόσον ἔνοχος ὑπῆρξα!...

— Οὐδὲ βλάξ, οὐδ' ἔνοχος, ἀλλ' ἐρωτόληπτος! εἶπεν ὁ μαρκήσιος πράως. Πρὸ πολλοῦ, φίλτατόν μου τέκνον, σ' ἐσυγχώρησα δι' ὅλα, ἀφότου δὲ ἤρχισες νὰ πάσχῃς τόσον ὀδυνηρῶς ἕνεκα τοῦ παρελθόντος, ὄχι μόνον σὲ συγχωρῶ, ἀλλὰ καὶ σὲ συμπονῶ ἐξ ὅλης ψυχῆς. Ἡ μαρκησία, ἥτις ἐκ τοῦ βίου δὲν ἐγίνωσκεν ἄλλο τι εἰμὴ τὰ καθήκοντα, ἅτινα αὐτὸς ἐπιβάλλει, πιθανῶς δὲν ἤθελε σὲ ἀμνηστεύσει· ἀλλ' ἐγὼ δὲν εἶμαι ἅγιος, εἶμαι ἄνθρωπος, καὶ θὰ διέπραττον ἐπίσης πολλὰς ἀνοησίας ὅπως σύ, ἂν δὲν ἤθελον συναντήσει εὐθὺς ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς νεότητός μου τὸ ἀξιέραστον πλάσμα, ὅπερ ἐγένετο κατόπιν μήτηρ σου!... Πρέπει νὰ εἶνέ τις ἐπιεικὴς διὰ τὰς ἄφρονας πράξεις τῶν ἄλλων. Ὅταν τὰς διαπράττῃ ξένος, τὸν συγχωρῶ· ὅταν τὰς διαπράττῃ ὁ υἱός μου, φίλτατέ μου Ροβέρτε, τὸν οἰκτείρω καὶ θρηνῶ μαζί του.

Καὶ ἔτεινε τὴν χεῖρα πρὸς τὸν υἱόν του, ὁ δὲ κόμης λαμβάνων σκίμποδα ἐκάθησε μετὰ προθυμίας πλησίον τοῦ μαρκησίου, ἐγγύτατα αὐτοῦ, φιλοστόργως, ὡς νὰ ἦτο ἀκόμη μικρὸν παιδίον.

— Ἐν τούτοις, προσέθηκεν ὁ κ. δὲ Μομβρέν, πῶς νὰ ἐξέλθωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν δυσάρεστον θέσιν;... Ναί, ναί· ἄκουσέ με, ὑπάρχει κίνδυνος. Ἀφοῦ ἡ γυνὴ αὕτη ἐπιχειρεῖ τοιαύτην ἄμεσον ἐπίθεσιν, σημαίνει ὅτι εἶνε ἀποφασισμένη νὰ προκαλέσῃ σκάνδαλον. Ὁπωσδήποτε εἶνε σύζυγός σου!

— Σύζυγός μου! εἶπεν ὁ Ροβέρτος μὲ σφοδρὰν φωνήν.

Καὶ πᾶσα ἡ λύπη, πᾶσα ἡ πικρὰ μεταμέλεια τῆς ἀπογοητεύσεως, πᾶσα ἡ ὀργὴ διότι

ἠπατήθη ἐμπεριείχοντο καὶ ἐδονοῦντο ἐν τῇ λέξει ἐκείνῃ, ἥτις ἐνεποίει εἰς αὐτὸν τὴν ἐντύπωσιν ὕβρεως.

— Σύζυγός μου! . . . Ναί, ἤμην εἰλικρινής, συγκεκινημένος μέχρι τῶν μυχῶν τῆς καρδίας ὅτε ἔδιδα εἰς αὐτὴν τὸ ὄνομα τοῦτο, τὸ ὁποῖον μοὶ φαίνεται σήμερον ὕβρις, ὕβρις πρὸς σᾶς . . . καὶ πρὸς ἐμέ. Ἀλλὰ μήπως τὴν ἐγνώριζα, τὴν ἀθλίαν; . . . Ἠγάπησα ἓν ὄν φανταστικόν, ὄχι αὐτήν! . . Ἡ γυνή, ἣν ἐλάτρευσα ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσι ἐτῶν, ἀπέθανεν, ἐτάφη· ἢ μᾶλλον, δὲν ὑπῆρξεν εἰμὴ φάσμα, τὸ ὁποῖον κατεδίωκεν ἡ νεότης μου, ἄλλο τι δὲ δὲν ἀπομένει ἐξ αὐτοῦ σήμερον εἰμὴ ἓν πλάσμα ἄπιστον, ἐπιτήδειον καὶ ὅλιον, τὸ ὁποῖον ἀπαιτεῖ νὰ πληρώσω διὰ τὴν πλάνην μου.

— Τὸ δυστύχημα εἶνε, εἶπεν ὁ μαρκήσιος, ὅτι ὁ νόμος δὲν παραδέχεται τὸ διπλοῦν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου. Εἴτε φάσμα ἦτο εἴτε ὄχι, σὺ τὴν ἐνυμφεύθης. Διὰ τὸν Κώδικα εἶνε ἀδιάφορον ἂν ὑπῆρξε δόλος ἐν τῷ ἀγορασθέντι ἐμπορεύματι· ὀφείλεις νὰ πληρώσῃς. Καὶ ἐπλήρωσες ἀκριβά, τὸ ὁμολογῶ, ἐπλήρωσες διὰ τοῦ ὀνόματός σου.

Ὁ Ροβέρτος ἔλαβε τὰς χεῖρας τοῦ κ. δὲ Μομβρὲν καὶ κρατῶν αὐτὰς σφιγκτά, ἀναζητῶν εἰς τὸ βάθος τῶν ἠρέμων καὶ διαυγῶν ὀφθαλμῶν τοῦ μαρκησίου καὶ νέαν ἄφεσιν τοῦ σφάλματός του, ἐστήριξε τὸν ὦμόν του ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ πατρός του.

— Ἀγαπητέ μου πάτερ, εἶπε, σεῖς ὅστις εἶσθε ἡ προσωποποίησις τῆς τιμῆς, ἀκούσατε καλῶς ὅ,τι θὰ σᾶς εἴπω καὶ ἀπαντήσατε ἐν πάσῃ εἰλικρινείᾳ. Ἔχετε δίκαιον· πιστεύω καὶ ἐγὼ ὅτι ἡ Ἕλλεν Μόργαν πάντα λίθον θὰ κινήσῃ ὅπως μᾶς ἐξαναγκάσῃ σᾶς καὶ ἐμὲ νὰ συνθηκολογήσωμεν μετ' αὐτῆς. Ὁ ἀγὼν ἐκηρύχθη μεταξὺ τῶν δὲ Μομβρὲν καὶ τῆς Ἀγγλίδος ἑταίρας. Λοιπὸν δὲν νομίζετε ὅτι ὅλα τὰ μέσα εἶνε χρήσιμα εἰς παρόμοιον ἀγῶνα;

— Ὅλα τὰ μέσα; ἠρώτησεν ὁ μαρκήσιος.

— Ἀπατηθείς, ἐμπαιχθείς, χλευασθείς, δὲν νομίζετε ὅτι ἔχω τὸ δικαίωμα ν' ἀποκτήσω τὴν ἐλευθερίαν μου χάρις εἰς αὐτὸν τοῦτον τὸν νόμον, περὶ οὗ ὁμιλεῖτε;

— Τὸ δικαίωμα; Βεβαίως· ἀδιαφιλονείκητον εἶνε ὅτι ἔντιμος ἀνὴρ δεσμευθεὶς ὑπὸ γυναικὸς φαύλης ἔχει τὸ δικαίωμα τὰ πάντα νὰ ἐπιχειρήσῃ ὅπως ἐλευθερωθῇ, ἂν δυνηθῇ, ἀπὸ τοὺς κρατοῦντας αὐτὸν ὄνυχας.

— Λοιπόν, εἶπεν ὁ Ροβέρτος ἐγειρόμενος, δύναμαι ἐὰν θέλω ν' ἀπαντήσω εἰς τὴν Ἕλλεν Μόργαν ὅτι δὲν εἶνε σύζυγός μου.

— Πῶς εἶπες;...

— Συνεβουλεύθην ἐκεῖ πέραν...

— Κανένα δικηγόρον;

— Ναί, τὸν Τραπελάρ. Κατὰ τὰς διατάξεις τοῦ ἄρθρου 170 τοῦ Ἀστικοῦ Κώδικος, συνοικέσιον συναφθὲν εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν μεταξὺ Γάλλου καὶ ξένης ἰσχύει, ἂν ἡ τελετὴ ἐγένετο κατὰ τοὺς εἰθισμένους ἐν τῇ χώρᾳ τύπους, ἀρκεῖ—καὶ ἐπὶ τούτου ὁ Τραπελὰρ ἐπέστησε τὴν προσοχήν μου, διότι εἰς αὐτὸ ἔγκειται ἡ σωτηρία μας—ἀρκεῖ νὰ προηγήθησαν αἱ δημοσιεύσεις αἱ ὁριζόμεναι παρὰ τοῦ ἄρθρου 63, τουτέστι αἱ δημοσιεύσεις ἐν τῷ δημαρχείῳ τοῦ τόπου τῆς καταγωγῆς τοῦ Γάλλου. Ἐντεῦθεν κατὰ συνέπειαν συνοικέσιον συναφθὲν μεταξὺ ἑνὸς Γάλλου — ἐμοῦ, ὑποτεθείσθω—καὶ μιᾶς Ἀγγλίδος ἐνώπιον τοῦ ἁρμοδίου ἐν Ἀγγλίᾳ δημοσίου λειτουργοῦ, δύναται νὰ θεωρηθῇ ἄκυρον, ἂν ὁ Γάλλος δὲν ἐφρόντισε νὰ ἐνεργηθῶσιν αἱ δέουσαι δημοσιεύσεις ἐν Γαλλίᾳ πρὶν ἢ προβῇ εἰς τὸ συνοικέσιον. Αὕτη εἶνε ἡ ἰδική μου περίστασις. Τὸ συνοικέσιον αὐτὸ τὸ ὁποῖον τόσον μὲ πιέζει, τὸ ὁποῖον μοῦ δεσμεύει τὸν τράχηλον ὡς κλοιός, εἶνε συνοικέσιον λαθραῖον, ἐκ τοῦ ὅτι ἀκριβῶς δὲν εἶχε τὴν ὑμετέραν συγκατάθεσιν, δὲν προηγήθη αὐτοῦ καμμία πρᾶξις, αὐταὶ αἱ προθεσμίαι αἱ ὁριζόμεναι παρὰ τοῦ ἀγγλικοῦ νόμου δὲν ἐτηρήθησαν—ὁμιλῶ ὡς νομικός, ἀλλ' ὁ Τραπελὰρ μὲ κατέστησεν ἐνήμερον εἰς πάσας τὰς λεπτομερείας.—Τὸ λαθραῖον τοῦ συνοικεσίου χαρακτηρίζεται καὶ ἐκ τοῦ περιστατικοῦ ὅτι ἐτηρήθη ἀπόκρυφον καὶ μετὰ τὴν εἰς Γαλλίαν ἐπιστροφήν μας. Εἰς τρόπον ὥστε ὁ φόβος ὃν εἶχα μὴ δυσαρεστήσω τὴν μητέρα μου, ὁ φόβος ὁ ἰσχυρότερος τοῦ ἔρωτός μου, ὃν ἠσθανόμην ὅτε ἀνελογιζόμην τὴν ἐνδεχομένην ἀπελπισίαν τῆς μαρκησίας, μὲ σώζει σήμερον ἢ δύναται νὰ μὲ σώσῃ!

— Νὰ σὲ σώσῃ; Πῶς;

— Σεῖς εἶσθε ὁ πατὴρ καὶ ὁ δικαστής, εἶπε σοβαρῶς ὁ Ροβέρτος ὠχρότατος. Τὸ ἄκυρον τοῦ μισητοῦ γάμου δύναται νὰ ἐπιζητηθῇ καὶ νὰ ἐπιτευχθῇ παρ' ὑμῶν.

— Νὰ κινήσω δίκην; εἶπεν ὁ μαρκήσιος ἐγειρόμενος καὶ αὐτός.

Πρὸ ὀλίγου ἤδη ἠσθάνετο ἀλλόκοτον ὀδύνην, εἴδός τι ὀργίλης ἀπογοητεύσεως, ἐνῷ ὁ Ροβέρτος ἀνεκοίνου αὐτῷ τὰς νομικὰς λεπτομερείας παρέχων αὐτῷ διέξοδον εἰς ἀμφισβητήσεις δικαστικάς· ἡ ἰδέα δὲ ἥτις ἐπῆλθεν εἰς τὸ πνεῦμά του εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὅτι ἔμελλε ν' ἀφεθῇ εἰς διαδικασίαν, ἐν ᾗ ἡ καλή του πίστις καὶ ἡ τιμὴ τοῦ ἀρχαίου του οἴκου ἐπρόκειτο νὰ παλαίσῃ κατὰ τῶν στρεψοδίκων ἐπιχειρημάτων τῶν δικηγόρων, ἐνέπνεεν εἰς αὐτὸν αἴσθημά τι ἀποστροφῆς, ὡς νὰ ἐπέζη ἐν τῇ ψυχῇ του ἡ ἀρχαία περιφρόνησις τῶν φερόντων τὸ ξίφος κατὰ τῶν φερόντων τὴν δικαστικὴν τήβεννον.

— Φίλτατόν μοι τέκνον, εἶπε βραδέως, μὲ φωνὴν τιθλιμμένην, ἐσκέφθην πολὺ ἐπ' αὐτοῦ· εἶνε τὸ τοιοῦτο ἔσχατον μέσον, τὸ ὁποῖον μοῦ φαίνεται πολὺ ἐπώδυνον· ἀναλογίζομαι τὸν θόρυβον, ὅστις θὰ ἐγερθῇ περὶς ἡμῶν ἐξαιτίας παρομοίου σκανδάλου, ὅπερ θὰ ἐκτεθῇ ἐπιδεικτικῶς ἐν τῇ *Ἐφημερίδι τῶν Δικαστηρίων* καὶ εἰς τὰ χρονικὰ τῶν ἐφημερίδων, ὅπερ θὰ κατασπιλώσῃ ἡμᾶς ὡς βόρβορος συνταρασσόμενος. Ἔσχες τὴν ἀπλότητα νὰ πιστεύσῃς εἰς τὴν ἀρετὴν τῆς γυναικὸς ἐκείνης, καὶ δὲν σὲ κατηγορῶ· ἔσχες τὴν ἀδυναμίαν κατόπιν νὰ προτείνῃς εἰς αὐτὴν νὰ συμμερισθῇ τὴν ζωήν σου· ὑπῆρξες εἰλικρινὴς ἐπὶ μίαν ὥραν, ἐπὶ μίαν ἡμέραν καὶ δὲν ἀπαιτεῖται περισσότερον ὅπως διακυβεύσῃ τις ὁλόκληρον τὴν ὕπαρξίν του. Ἔχε τὴν καρτερίαν ν' ἀκούσῃς παρ' ἐμοῦ ὅτι θὰ σύρῃς ἐπὶ πολὺ ἀκόμη τὸ βάρος τῆς ὑπερισκεψίας σου. Ἐγὼ δέ, ἐγὼ ναί, ὅστις θὰ προσεπάθουν πάσῃ δυνάμει νὰ σὲ ἀποτρέψω ἀπὸ τοῦ νὰ διαπράξῃς τὴν ἀνοησίαν νὰ νυμφευθῇς ἐν Λονδίνῳ τὴν ἀχρείαν ἐκείνην γυναῖκα, ἐγὼ σήμερον θὰ σὲ συμβουλεύσω νὰ τηρήσῃς σιγὴν ἐπὶ τοῦ παρελθόντος καὶ ν' ἀναμείνῃς.

— Τί νὰ ἀναμένω; ἠρώτησεν ὁ Ροβέρτος ἀποτόμως.

— Ἀγνοῶ... καμμίαν ἐπίθεσιν αὐθάδη αὐτῆς τῆς μίς Μόργαν, γεγονός τι ὅπερ ν' ἀφαιρέσῃ ἀπὸ αὐτὴν τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ σὲ ἀπειλῇ, τοῦ νὰ μᾶς προκαλῇ.

Ὁ νεαρὸς κόμης λίαν ἔκπληκτος παρετήρει τὸν μαρκήσιον.

— Ἀλλὰ δὲν σᾶς ἐννοῶ, πάτερ μου, εἶπεν. Πῶς! ἡ γυνὴ αὕτη, τὴν ὁποίαν καὶ σεῖς ὁ ἴδιος ἀποκαλεῖτε μίς Μόργαν ἔρχεται ἐδῶ ἀπαιτοῦσα τὴν θέσιν της εἰς τὴν οἰκογενειακὴν ἑστίαν, ὅπου ζῶμεν, ἀποφασισμένη νὰ προβῇ εἰς τὰ ἔσχατα... Θὰ τὴν ἴδω ἐκεῖ, ὅπου ἐκάθητο ἡ μήτηρ μου!... Ἀπαιτεῖ παρ' ὑμῶν νὰ τὴν δεχθῆτε καὶ σεῖς ὡς θυγατέρα σας!..- Αὔριον θὰ θελήσῃ ν' ἀποκαλῆται κόμησσα Μομβρέν, διότι ἐγὼ ὁ ἠλίθιος τῆς ἔδωσα αὐτὸ τὸ δικαίωμα!... Ἀπέναντι δὲ αὐτῶν τῶν ἀπειλῶν, μὲ συμβουλεύετε νὰ σιωπήσω; Φοβεῖσθε τὸ σκάνδαλον; Ἀλλ' αὐτὸ ἀκριβῶς εἶνε τὸ σκάνδαλον. Ἰδοὺ αὐτό! Εὑρίσκεται εἰς τὰ πρόθυρα τοῦ οἴκου μας! Ἀπειλεῖ!.. Θὰ εἰσέλθῃ!

— Πολὺ καλά! ἀπήντησεν ὁ μαρκήσιος μειδιῶν περιφρονητικῶς ὑπὸ τὸν φαιὸν μύστακά του, ἐὰν ἀποφασίσῃ νὰ κρούσῃ τὴν θύραν μας, θὰ τὴν ἀποπέμψωμεν ὅπως χρειάζεται, ἐπιφορτίζοντες τοὺς ὑπηρέτας μας νὰ τὴν πετάξουν εἰς τὸν δρόμον. Ἀλλ' ἂν ὀφείλωμεν νὰ ὑποστῶμεν τὰ τολμήματά της, δὲν ὀφείλομεν νὰ τὰ προκαλῶμεν. Τότε μόνον θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ἄκυρον τοῦ γάμου σου, ὅταν ἡ γυνὴ αὕτη, ἥτις κατεχράσθη τὴν ἀφροσύνην σου, ἀξιώσῃ ἐπισήμως ν' ἀποκαλῆται κόμησσα δὲ Μομβρέν. Ἀλλὰ τότε θὰ δεχθῶ τὸν πόλεμον, δὲν θὰ τὸν κηρύξω ἐγώ. Πολλὰ ἔλη ρυπαροῦ ὕδατος πρέπει νὰ διέλθῃ ὁ ἐπιχειρῶν τοιαύτην ἐκστρατείαν!

— Τὸν πόλεμον; εἶπεν ὁ Ροβέρτος.

Καὶ ἔσεισε τὴν κεφαλήν, ἐνῷ τὸ χεῖλός του συνεσπᾶτο ὑπὸ πικροῦ μειδιάματος.

— Τὸν πόλεμον. Αὐτὴ ἀκριβῶς εἶνε ἡ λέξις τῆς μὶς Μόργαν. Αὐτὴ ἐκήρυξε τὸν πόλεμον. Ἐτηλεγράφησα πρὸς τὸν Ρυὼ νὰ μοῦ φέρουν ἐδῶ τὴν Κυπριανήν.

— Τὴν κόρην σου; . . . Πιστεύεις λοιπὸν ὅτι; . .

— Πιστεύω ὅτι θὰ εὑρίσκεται ἐν περισσοτέρᾳ ἀσφαλείᾳ εἰς Φονταινεβλῶ παρὰ εἰς Βιλλερβίλλην, καὶ ὅτι ἡ Ἕλλεν μὲ πάντα τρόπον θὰ προσπαθήσῃ νὰ μοῦ τὴν ἀφαιρέσῃ. Ἐγὼ δὲ ὄχι μόνον δὲν θέλω νὰ μοῦ τὴν κλέψῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ νὰ τὴν ἰδῇ δὲν θέλω. Θὰ τὴν φέρω ἐδῶ μαζί μας, εἰς Μελέν, ἂν συγκατατίθεσθε.

— Ἂν συγκατατίθεμαι; . . Καϋμένο μου παιδί! . . αὐτὴ θὰ ἦτο ἡ χαρά μου μάλιστα!.

— Εἶσθε ἀγαθὸς καὶ δι' αὐτὸ σᾶς λατρεύω. Ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην ἡ Κυπριανὴ τοῦ καθαροῦ ἀέρος τῶν δασῶν ἐν ἐλλείψει τῆς θαλάσσης, ἡ δὲ οἰκία μας εἶνε ψυχρὰ καὶ πολὺ μελαγχολική. Ἄλλως τε θὰ εἶνε κεκρυμμένη ἔτι μᾶλλον καὶ θὰ ἐπιτηρῆται κάλλιον ἐκεῖ πέραν. Ἀ! δὲν θὰ τὴν ἀφήσω νὰ τὴν πάρῃ! Ἀγαπῶ διπλασίως αὐτὸ τὸ παιδίον καὶ δι' ἐμὲ καὶ διὰ τὴν μητέρα, τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει, ἥτις δὲν εἶνε μήτηρ, ἥτις οὐδέποτε ἐμερίμνησε περὶ αὐτοῦ, ἀλλ' ἥτις τὰ πάντα θὰ μηχανηθῇ, ὡς προβλέπω, διὰ νὰ ὑποκριθῇ τὴν κωμῳδίαν ἢ τὸ δράμα τῆς μητρικῆς στοργῆς. Ἀ! εἶπε σφοδρῶς ὁ νέος καταπίπτων αἴφνης πάρα τινα τράπεζαν εἰς τὸ μέσον τῆς αἰθούσης, πόσον εἰμαι ἀτυχής, Θεέ μου! καὶ πόσον μὲ βαρύνει αὐτὴ ἡ ἀνόητος καὶ ἀηδὴς ζωή!

Καθήμενος ἐπὶ ἕδρας καὶ στηρίζων τοὺς ἀγκῶνας ἐπὶ τῆς τραπέζης παρετήρει ἔμπροσθέν του τὸν κῆπον φωτιζόμενον ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων, ἔνθα τὰ κόκκινα ἄνθη τῶν φραγμῶν καὶ αἱ ἠνθισμέναι ροδαὶ ἐπεδείκνυον ἐπὶ τοῦ πρασίνου χρώματος τῶν πρασιῶν τὰ εἰρηνικῶς φαιδρὰ ἀνοικτὰ χρώματά των.

Ἐνόμισεν ὅτι εἰς τὰς δενδροστοιχίας ἐκείνας ὑπὸ τὰς φιλύρας, ὧν αἱ συνηνωμέναι κορυφαὶ ἐσκίαζον τὸ λευκὸν ἀμμῶδες ἔδαφος, διήρχοντο φάσματα, τὰ φάσματα τῶν φαιδρῶν ὀνείρων τῆς νεκρᾶς νεότητός του.

Ἡ αἰφνίδιος ἐκείνη κραυγὴ «πόσον εἰμαι ἀτυχής!» προήρχετο ἐκ τῆς καρδίας του, ὡς νὰ εἶχε διαρραγῇ ἐν αὐτῇ ἀγγεῖόν τι, ὁ δὲ πατήρ, ὁ γηραιὸς εὐπατρίδης προσηνῶς πλησιάσας πρὸς τὸν υἱόν του ἐκέθηκε τὴν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου

του καὶ ἔκυπτε φιλοστόργως πρὸς αὐτὸν ὅπως ἄλλοτε, ὅτε μετὰ πατρικὰς ἐπιπλήξεις κατεπράϋνε δι' ἑνὸς ἀσπασμοῦ, ἢ διὰ μιᾶς θωπείας τὴν λύπην του καὶ καθησύχαζε τὴν παιδικήν του καρδίαν. Καὶ τότε ὁ μαρκήσιος μαντεύων τί ἐκρύπτετο ἐν τῇ νεαρᾷ του καρδίᾳ, ἐπέθετεν ἀκριβῶς τὸν δάκτυλον ἐπὶ τῆς πληγῆς.

— Ναί, καταλαμβάνω, φίλτατέ μου Ροβέρτε, τώρα ἐννοεῖς πόσον ὁ ἀληθὴς ἔρως διαφέρει ἐκείνου, τὸ ὁποῖον σὺ ἐξέλαβες ὡς ἔρωτα!

Ὁ νέος ἀνεσκίρτησε, στρέψας τὴν κεφαλὴν πρὸς τὸν πατέρα του, ἐκ τοῦ μακροῦ δὲ βλέμματος, ὅπερ προσήλωσεν ἐπὶ τοῦ μαρκησίου συνησθάνθη ὅτι ἦσαν γνωστὰ τὰ μύχια αἰσθήματά του, ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς ὀφθαλμούς του σαφῶς ὅτι ὁ κ. Μομβρὲν ἐγίνωσκε τὰ πάντα. Ὁ μαρκήσιος ἐγίνωσκε τὰς ἐκμυστηρεύσεις τοῦ Ροβέρτου, τὰς ἐκ τῆς ἐν Τρουβίλλῃ διαμονῆς ἀναμνήσεις του, τὰς ὁμιλίας του, ἐν αἷς ἀκαταπαύστως ἀνεφέρετο τὸ ὄνομα καὶ ἡ εἰκὼν τῆς Γιλβέρτης· συχνάκις ἐσκέπτετο περὶ αὐτῶν καὶ ὁ Ροβέρτος ὅστις οὐδὲν εἶχε ῥητῶς ὁμολογήσει, εἶχε πρὸ πολλοῦ ἀνακοινώσει ἐν ἀγνοίᾳ του τὸ μυστικόν του εἰς τὴν τρυφερὰν στοργὴν τοῦ πατρός.

Ἡ Γιλβέρτη, ναί, ἡ Γιλβέρτη! Αὐτὴ ἦτο ὁ ἀληθὴς ἔρως, ὁ αἰώνιος ἔρως, ὁ ἁγνὸς ἔρως!

Ἀλλὰ διατί ὁ κ. Μομβρὲν ν' ἀποτείνῃ ἔστω καὶ τὸν ἐλάχιστον ὑπαινιγμὸν περὶ τοῦ ἀδυνάτου ἐκείνου ἔρωτος; Διότι πάντως ἦτό τι ἀδύνατον ὁ ἔρως ἐκεῖνος. Ἡ δεσποινὶς Βερδιὲ δὲν ἦτο τῆς τάξεως ἑνὸς κόμητος δὲ Μομβρὲν καὶ ὁ κόμης ἀφ' ἑτέρου εἶχεν ἀπαλλοτριώσει τὴν ἐλευθερίαν του. Ὁ μαρκήσιος λοιπὸν ἄφινε τὸν υἱόν του νὰ λατρεύῃ τὴν ὀπτασίαν ἐκείνην, ὅπως ὁ Ροβέρτος πρό τινων ἐτῶν εἶχεν ἀγαπήσει τὴν Ἀγγλίδα. Οὐδέποτε δὲ ὁ πατὴρ ἐφάνη γινώσκων τὸ νέον μυστικὸν τοῦ υἱοῦ του. Ὁ Ροβέρτος ἐννόησε μόνον ὅτι τὸ εἶχε μαντεύσει εὐκρινῶς ἐκ τῆς ἐκφράσεως τοῦ φιλοστόργου οἴκτου, μεθ' οὗ ἠτένιζεν αὐτὸν ὁ μαρκήσιος καὶ ἐγερθεὶς ἐρρίφθη εἰς τὸν τράχηλον τοῦ κ. δὲ Μομβρέν, τὸν ἠσπάσθη παραφόρως, εἶτα δὲ κρύπτων τὸ μέτωπόν του μεταξὺ τοῦ ὤμου καὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ πατρός, ἔμεινεν ἐκεῖ θρηνῶν ὅπως ἄλλοτε εἰς τὴν ἰδίαν ἐκείνην θέσιν, ὅτε ἦτο παιδίον.

Καὶ ὁ πατὴρ ὡσαύτως ὅπως ἄλλοτε προσεπάθει νὰ τὸν παρηγορήσῃ διὰ μιᾶς θωπείας.

— Τί τὰ θέλεις φίλτατόν μου τέκνον; ἔλεγεν αὐτῷ. Τοιοῦτος εἶνε ὁ βίος! πρέπει νὰ τὸν παραδεχθῇς ὡς ἔχει... Τὸ ἔλεγες καὶ σὺ ὁ ἴδιος... Σοῦ ἀπομένει ἡ Κυπριανή· ἀγάπα τὴν κόρην σου!... ἀνάθρεψέ την, προστάτευσέ την!.. Ἐχήρευσες!.. Ναί!.. ὑπόθεσε ὅτι διατελεῖς ἐν χηρείᾳ!

— Αἴ, εἶπεν ὁ Ροβέρτος μετὰ θυμοῦ ἀποσπώμενος τῆς πατρικῆς ἀγκάλης, ἂν ἤθελον χηρεύσει, θὰ ἤμην ἐλεύθερος!

Ὁ μαρκήσιος προσεπάθησε νὰ μειδιάσῃ.

— Τὸ διαζύγιον, εἶπεν, εἶνε χηρεία ἄνευ νεκρωσίμων ἀγγελιῶν. Τὸ δυστύχημα εἶνε ὅτι θὰ ἐπακολουθήσῃ πάντοτε, ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐπιθυμῶ ν' ἀποφύγω, ὁ θόρυβος καὶ τὸ σκάνδαλον. Ὦ! ὁ θόρυβος! τὰ σχόλια τῶν ἀνοήτων! Διὰ ν' ἀποφύγω αὐτά, ἀπεποιήθην πᾶσαν ὑποψηφιότητα. Ἄ! ἀλήθεια! εἰξεύρεις ὅτι, ὡς φαίνεται, χθὲς διέπραξα μίαν χονδρὰν ἀνοησίαν;..

— Ποίαν;

— Διέπραξα ἔγκλημα, διὰ τὸ ὁποῖον οἱ μᾶλλον ἀδιάλλακτοι τοῦ κόμματός μου, οὐδέποτε θὰ μὲ συγχωρήσουν.

— Τί τέλος πάντων;

— Ὤ, φίλτατέ μου, κάτι τι ἀποτρόπαιον! ἔτεινα τὴν χεῖρα πρὸς τὸν ἀρχαῖόν σου λοχαγόν!

— Τὸν κ. Βερδιέ;

— Ναί. Δύο πολιτικοὶ ἀντίπαλοι ὀφείλουν νὰ περιφρονῶσιν ἀλλήλους καὶ νὰ ἀλληλοσφάζωνται, ἔστω καὶ ὅταν ἐκτιμῶσιν ὁ εἷς τὸν ἄλλον... Μοῦ τὸ παρετήρησαν... Θὰ ὁμολογήσῃς δὲ καὶ σύ, προσέθηκεν ὁ μαρκήσιος μειδιῶν, ὅτι ἐὰν ἀμφέβαλλεν ὁ κόσμος περὶ τῶν αἰσθημάτων, ἅτινα τρέφει ὁ υἱός τοῦ δῆθεν ὑποψηφίου τῶν βασιλοφρόνων πρὸς τὴν ἀνεψιὰν τοῦ δημοκρατικοῦ ὑποψηφίου...

Καὶ ἐσταμάτησε βλέπων τὴν μορφὴν τοῦ Ροβέρτου διὰ μιᾶς ζοφωθεῖσαν...

— Σοῦ ζητῶ συγγνώμην, φίλτατόν μου τέκνον. Ἐλησμόνησα ὅτι αὐτὸ εἶνε σοβαρώτερον τῆς ἐκλογῆς, τοσούτῳ μᾶλλον ὅσῳ ἐγὼ χάριτι θείᾳ δὲν θὰ εἶμαι ὑποψήφιος!. Λοιπόν, σοῦ ἐπαναλαμβάνω, ἡ ζωὴ εἶνε πρᾶγμα ἀνόητον!.. Πολλάκις τὸ ἐσυλλογίσθην, σήμερον δὲ τὸ βλέπω ἐπικυρούμενον. Ἑπομένως, Ροβέρτε, τὸ μόνον μέσον ὅπως τὴν ὑποφέρῃς κάλλιον εἶνε νὰ δημιουργήσῃς ἓν καθῆκον, τὸ ὁποῖον νὰ ἐκτελῇς γενναίως. Ἔχει τὰς ἥττας του ὁ βίος, ἀλλ' ἔχει καὶ τὰς ἀνταποδόσεις του καὶ σοῦ ἐπιφυλάσσεται ἴσως μία!..

Ἡ θύρα τῆς αἰθούσης ἐκρούσθη.

— Ἐμπρός! εἶπεν ὁ μαρκήσιος.

Ἦτο ὁ θεράπων, κομίζων πρὸς τὸν «κύριον κόμητα» ἓν τηλεγράφημα.

Ὁ Ροβέρτος ἔσχισε τὸν κυανοῦν φάκελλον, εἶτα ἔτεινεν αὐτὸ πρὸς τὸν πατέρα του.

Ὁ ἀγαθὸς Ρυὼ ἀπήντα πρὸς τὸν κ. δὲ Μομβρὲν ὅτι ἀνεχώρει ἀμέσως ἐκ Βιλλερβίλης φέρων ὁ ἴδιος τὴν *μικρὰν* εἰς Φονταινεβλώ.

— Αὐτὴ ἴσως εἶνε ἡ ἀνταπόδοσις! εἶπεν ὁ μαρκήσιος γελῶν.

Καὶ ἐνῷ ὁ Ροβέρτος ὑπέγραφεν ἐν τάχει τὴν παραλαβὴν τοῦ τηλεγραφήματος, ὁ πατὴρ ἔκυψεν ἐκ νέου πρὸς αὐτόν, ὡς πρὸ ὀλίγου, καὶ εἶπεν εἰς τὸ οὖς του πολὺ σιγά, μὲ φωνὴν θωπευτικωτάτην, ἐν ᾗ διεφαίνετο καὶ ἡ ὁρμέμφυτος ἀγάπη τοῦ πάππου πρὸς τὸ μικρὸν παιδίον, ὅπερ ἀκόμη δὲν ἐγνώριζε:

— Λοιπὸν θὰ φθάσῃ αὔριον;

— Ναί.

— Εἰς Φονταινεβλώ;

— Εἰς Φονταινεβλώ.

— Ἐπιμένεις διὰ τὸ Φονταινεβλώ;... Δὲν νομίζεις ὅτι θὰ εὑρίσκετο καλλίτερα εἰς τὴν οἰκίαν μας;

— Οἱ Δεβραὶ θὰ φροντίζουν περὶ αὐτῆς ἀκαταπαύστως.. Θὰ εἶνε καλλίτερα ἐκεῖ... Ἔπειτα, ἀργότερα...

— Ἔστω λοιπόν!.. Ἀλλὰ εἰξεύρεις;.. Ἐγὼ δὲν γνωρίζω καθόλου σχεδὸν τὴν κόρην σου!..

Ὁ Ροβέρτος ἔδωσε τὸ δελτίον τῆς παραλαβῆς πρὸς τὸν θεράποντα, εἶτα σφίγγων πάσῃ δυνάμει τὴν χεῖρα τοῦ πατρός του, ὅτε ἀπέμειναν μόνοι:

— Θέλετε νὰ τὴν ἰδῆτε;

— Καὶ νὰ τὴν ἀσπασθῶ μάλιστα! Ἄ! δὲν εἶνε αὐτὴ ὡσὰν τὴν κυρίαν μητέρα της!... Αὐτὴ ἀνήκει εἰς τὴν οἰκογένειάν μας!

Ἐστράφη ἀκουσίως πρὸς τὴν εἰκόνα τῆς μαρκησίας, αὐστηρᾶς ἐν τῇ ἀκάμπτῳ αὐτῆς σοβαρᾷ στάσει καὶ:

— Θέλεις νὰ σοῦ εἰπῶ;.. προσέθηκεν. Ἡ μήτηρ σου... ναί, ἡ μήτηρ σου... σὲ βεβαιῶ ὅτι θὰ ἐζήτει νὰ μεταβῇ καὶ αὐτὴ μαζί μου μέχρι Φονταινεβλώ, διὰ νὰ ἴδῃ τίνος ὁμοιάζει ἡ δεσποινὶς Κυπριανή!

(Ἕπεται συνέχεια).

ΠΡΟΟΔΟΙ ΤΗΣ ΙΑΠΩΝΙΑΣ

Ἐν Ἀσίᾳ ἔνθα ἤκμασαν ἄλλοτε κράτη τεράστια τὸ μέγεθος καὶ τὸν πολιτισμόν, ἐπικρατεῖ δὲ σήμερον πολλαχοῦ ζόφος καὶ βαρβαρότης, ἡ Ἰαπωνία, μετὰ τὴν Ἰνδικήν, παρέχει ἀπό τινος τὸ θέαμα ὑγιοῦς, εὐκόσμου καὶ πεπολιτισμένης ἀσιατικῆς πολιτείας. Τὴν παρὰ τοῖς Ἰαπωνοῖς ἀνθοῦσαν διοικητικήν, οἰκονομικὴν καὶ ἄλλην εὐταξίαν θὰ ἐζήλουν ἴσως οὐκ ὀλίγα τῶν Εὐρωπαϊκῶν κρατῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῆς Ἰαπωνίας, ἔχούσης ἔκτασιν 382,416 τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, σύγκειται ἐκ τεσσαράκοντα ὡς ἔγγιστα ἑκατομμυρίων· πρὸς διατροφὴν τοῦ ὑπερόγκου τούτου πληθυσμοῦ ἀρκοῦσι κατὰ πρῶτον λόγον ἡ ὀρυζοφυτεία, καὶ κατὰ δεύτερον οἱ δημητριακοὶ καρποί, οὓς ἀφθόνως ἀποφέρει ἡ ἰαπωνικὴ γῆ· ὑφίσταται αὐτόθι προσέτι καὶ ἀνθηρὰ κτηνοτροφία, διότι τῶν μὲν βοῶν ὁ ἀριθμὸς ὑπολογίζεται εἰς 16 ἑκατομμύρια, τῶν δὲ ἵππων ὑπερβαίνει τὸ ἓν καὶ ἥμισυ ἑκατομμύριον. Ἡ Ἰαπωνία εὐμοιρεῖ πρὸς τούτοις πολλῶν καὶ πυκνῶν δασῶν, ὧν ἕνεκα περιέπει μετ' ἰδιαιτέρας φροντίδος τὴν δασονομίαν, καὶ οὐκ ὀλίγων μεταλλείων, ἐξάγει δὲ καὶ τέϊον, περὶ τὰ 20 ἑκατομμύρια κατ' ἔτος. Τὸ σύστημα τῆς συγκοινωνίας εἶνε τελειότατα κατηρτισμένον· ἔχει ἀπείρους ἁμαξιτοὺς ὁδούς, τηλεγραφεῖα, σιδηροδρόμους, τραπέζας καὶ ἄλλα πιστωτικὰ ἱδρύματα καὶ ταχυδρομικὰ ταμιευτήρια, ἐν οἷς φυλάσσονται πολλαὶ ἑκατοντάδες ἑκατομμυρίων. Ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος αὐτῆς (ἐκ διαφόρων ἀπαρτιζόμενος θωρηκτῶν) εἶνε συντεταγμένοι κατὰ τὴν εὐρωπαϊκὴν μέθοδον. Ἐκτὸς τοῦ ἐν Τοκίῳ πανεπιστημίου, (ἐν ᾧ διδάσκουσιν 150 ἰαπωνοὶ καθηγηταὶ καὶ 12 ξένοι), κέκτηται ἡ Ἰαπωνία καὶ ἄλλας ἀξιοζήλωτους σχολάς· ἔχει ἀνωτέραν τινὰ προπαρασκευαστικὴν σχολὴν μετὰ 60 διδασκάλων, ἐν ᾗ εἶνε ὑπόχρεοι νὰ προκαταρτίζωνται ἐπὶ ὡρισμένα ἔτη ὅσοι ἐκ τῶν νέων, ἀποπερατώσαντες τὰς γυμνασιακὰς αὐτῶν σπουδάς, θέλουσι νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸ πανεπιστήμιον. Τὸ δὲ περίεργον, ἕκαστον ὑπουργεῖον συντηρεῖ δύο ἢ τρεῖς σχολάς· τὸ ὑπουργεῖον τοῦ αὐτοκρατορικοῦ οἴκου ἐφορεύει τῶν δύο σχολείων τῶν ἀρρένων καὶ θηλέων, εἰς ἃ φοιτῶσι μόνον τὰ τέκνα τῶν εὐγενῶν· τὸ ἐπὶ τῶν στρατιωτικῶν ὑπουργεῖον συντηρεῖ 9 σχολάς, τὸ δὲ ἐπὶ τῶν ναυτικῶν τέσσαρας. Τὸ ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης ὑπουργεῖον ἔχει εἰδικὴν σχολήν, ἐν ᾗ διδάσκονται ἰαπωνιστὶ τὰ νομικά, τὸ ὑπουργεῖον τῆς γεωργίας· καὶ τοῦ ἐμπορίου ἔχει μίαν δασονομικὴν σχολὴν καὶ δύο γεωργικάς, ἐπὶ τέλους δὲ τὸ ἐπὶ τῆς συγκοινωνίας ὑπουργεῖον, μίαν ἐμπορικὴν καὶ δύο ἄλλας σχολὰς πρὸς ἐκπαίδευσιν τηλεγραφητῶν. Οὐχ ἧττον ἀξιοθαύμαστος εἶνε ἡ φιλομουσία καὶ φιλομάθεια τῶν Ἰαπωνῶν· ἡ νῦν φιλολογικὴ παραγωγὴ δὲν εἶνε ἀκριβῶς γνωστή· ἀλλὰ κατὰ τὸ 1885 ἐτυπώθησαν ἐν Ἰαπωνίᾳ, κατὰ τοὺς ἐπισήμους τῆς κυβερνήσεως πίνακας, 1812 πρωτότυπα πονήματα, 4683 συλλογαί, μὴ συμπεριλαμβανομένων 454 μεταφράσεων καὶ 648 ἀνατυπώσεων. Ὅτι δὲ οἱ Ἰαπωνοὶ εἶνε λαὸς φιλόκαινος καὶ πρὸς τὴν δημοσιολογίαν ἐπιρρεπής, γίνεται φανερὸν ἐκ τῶν καθ' ὅλην τὴν Ἰαπωνίαν ἐκδιδομένων 321 ἐφημερίδων καὶ περιοδικῶν συγγραμμάτων. Ἀνωτέρω εἴπομεν ὅτι τὸ ἐκπαιδευτικὸν σύστημα εἶνε ἐπὶ πᾶσι τὰ μέγιστα παρ' αὐτοῖς ἀνεπτυγμένον. Οἱ Ἰαπωνοί, θέλοντες νὰ ἀποφύγωσι τὸν σκόπελον τῆς ἡμιμαθείας, εἰς ὃν προσέκρουσαν ἄλλα ἔθνη Εὐρώπῃ ἀρτισύστατα κράτη, ὥρισαν καλῶς τὰς διαφόρους βαθμῖδας, δι' ὧν δέον νὰ ἀποτελῆται ἡ κλῖμαξ τῆς κατωτέρας καὶ ἀνωτέρας παιδεύσεως, ἐφρόντισαν δὲ μᾶλλον περὶ τῶν διαμέσων ἢ περὶ τῶν ἀνωτάτων βαθμίδων. Τὰ ἐν

Ἰαπωνίᾳ ἐκπαιδευτήρια εἶνε διῃρημένα εἰς ἑπτὰ συμπλέγματα· 1) εἰς προκαταρκτικὰ δημοτικὰ σχολεῖα· 2) σχολεῖα τῆς μέσης ἐκπαιδεύσεως· 3) πανεπιστήμιον, πολυτεχνεῖον καὶ ἀνωτέραν στρατιωτικὴν σχολήν· 4) διδασκαλεῖα· 5) εἰδικὰ σχολεῖα· 1) ἀνώτερα παρθεναγωγεῖα· 7) διάφορα παιδευτήρια. Ἐν συνόλῳ ὑπάρχουσιν ἐν Ἰαπωνίᾳ 30,026 σχολεῖα παντὸς εἴδους καὶ μαθήματος, ἐκ τῶν τριακοντακισχιλίων δὲ τούτων σχολείων τὰ πλεῖστα (27,763) εἶνε προκαταρκτικά, εὐποροῦντα χρηστῶν καὶ ἐμπείρων διδασκάλων. Ὁ Ἰαπωνὸς μανθάνει πρῶτον ἀκριβέστατα τὴν γλῶσσάν του, εἶτα δὲ φοιτᾷ εἰς τὸ πανεπιστήμιον ἐπὶ σκοπῷ δαψιλεστέρας μαθήσεως. Παρ' ἡμῖν τοῖς Ἕλλησιν συμβαίνει ὅλως τὸ ἀντίστροφον· διότι ἐπὶ ἑκατὸν φοιτητῶν τοῦ Πανεπιστημίου οἱ ὀγδοήκοντα τοὐλάχιστον χωλαίνουσι κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον περὶ τὴν ὀρθογραφίαν, τὸ δὲ χείριστον, καὶ αὐτῶν τῶν καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου οὐκ ὀλίγοι καταφωρῶνται ἐνίοτε ἀστοιχείωτοι περὶ τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

ΕΦΕΥΡΕΣΙΣ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟΥ

Ἡ χρῆσις τοῦ γραμματοσήμου ἐν τοῖς ταχυδρομείοις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ 1839. Ἔκτοτε ἐγένοντο ἀλλεπάλληλοι μεταρρυθμίσεις, αἵτινες προήγαγον εἰς ἄκραν τελειότητα τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν ἐν ταῖς Εὐρωπαϊκαῖς χώραις. Πρὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἡ δαπάνη πρὸς ἀποστολὴν ἑνὸς γράμματος δὲν ἦτο ἀσήμαντος· ἁπλῆ ἐπιστολὴ ἀπὸ Λονδίνου εἰς Παρισίους ἐπλήρωνε τέλος 2 φράγκα· ἀπὸ Λονδίνου εἰς Γιβραλτὰρ φρ. 3,60· εἰς Αἴγυπτον 3,85· εἰς Ἀμερικὴν ἢ Καναδᾶν 5 φράγκα. Σήμερον εἰς οἱανδήποτε χώραν τῆς ὑφηλίου, ἀρκεῖ νὰ συμπεριλαμβάνεται αὕτη ἐν τῷ Διεθνεῖ Ταχυδρομικῷ Συνδέσμῳ, δύναταί τις νὰ πέμψῃ ἐπιστολὴν πληρώνων τέλος 25 μόνον λεπτῶν.

Ἡ πρόοδος αὕτη ὀφείλεται εἰς τυχαῖον γεγονός, τὸ ὁποῖον, ἀγνοούμενον ἴσως ὑπὸ τῶν πολλῶν, ἀναγράφομεν ἐνταῦθα διὰ τὸ περίεργον αὐτοῦ·

Τῷ 1832 Ἄγγλος εὐπατρίδης, διάσημος ἐπὶ εὐφυΐᾳ κριτικὸς καὶ συγγραφεὺς ὁ Coleridge ἵστατο πρὸ τῆς θύρας μικροῦ ξενῶνος τῆς Σκωτικῆς πόλεως Keswick ἀναμένων τὴν ταχυδρομικὴν ἅμαξαν. Ἐνῷ ἔμενεν ἐκεῖ, ἦλθεν ὁ διανομεὺς τοῦ ταχυδρομείου, καὶ ἐκάλεσεν ἐκ τῆς θύρας μίαν ὑπηρέτριαν τοῦ ξενοδοχείου.

— Ἔχεις γράμμα, *μίς*, εἶπε πρὸς αὐτήν. Κάνει ἕνα σελλίνι.

Ἡ νεᾶνις ἔλαβε τὸ γράμμα, τὸ παρετήρησε, στρέφουσα καὶ ἐπαναστρέφουσα αὐτό. Μεθ' ὃ τὸ ἀπέδωκεν εἰς τὸν διανομέα λέγουσα ὅτι δὲν εἶχε νὰ πληρώσῃ τόσον ποσόν.

Ὁ διανομεύς, συνειθισμένος, φαίνεται, εἰς παρομοίας ἀρνήσεις, ἀπέθεσε τὸ γράμμα εἰς τὸν σάκκον του, καὶ ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον του. Ὁ Coleridge ἐκάλεσεν αὐτόν.

— Νά, πάρε τὸ σελλίνι, παλληκάρι μου, καὶ δὸς τὸ γράμμα εἰς τὴν νέαν αὐτήν.

Ἡ ὑπηρέτρια εὐχαρίστησε τὸν ταξειδιώτην διὰ τὴν συμπάθειάν του, ἀλλὰ προσέθηκε·

— Ἐξωδεύσατε εἰς μάτην τὰ χρήματά σας, κύριε· παρατηρήσατε· αὐτὸ τὸ γράμμα δὲν περιέχει μέσα οὔτε λέξιν γραμμένην. Εἰς ἐσᾶς ποῦ μοῦ ἐδείξατε τόσην καλοσύνην εἰμπορῶ νὰ φανερώσω τὸ μυστικόν μου. Εἶμαι ὀρφανὴ καὶ ἄλλον συγγενῆ δὲν ἔχω ἀπὸ τὸν ἀδελφόν μου, ὅστις εἶνε στρατιώτης καὶ εὑρίσκεται τώρα φρουρὰ εἰς τὰ κάτω μέρη τῆς Ἀγγλίας. Ἤραμεν λοιπὸν ἓν μέσον διὰ νὰ εἰδοποιοῦμεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον, χωρὶς νὰ ἐξοδεύωμεν τίποτε. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον μοῦ πέμπει γράμματα, τὰ ὁποῖα ἔχουν μόνον ἐπιγραφήν, ἀλλὰ ἐσυμφωνήσαμεν νὰ προσθέτῃ τινὰ σημεῖα, τὰ ὁποῖα ἑνόνονται μὲ τὰ γράμματα τῆς ἐπιγραφῆς, καὶ αὐτὰ μοῦ λέγουν ὅτι ὁ ἀδελφός εἶνε ὑγιής.

Ὁ Coleridge ἀνεγνώρισε τὸ εὐφυὲς τῆς ἐπινοίας, καὶ ἐδημοσίευσε τὸ ἀνέκδοτον εἰς τὰς ἐφημερίδας, χωρὶς νὰ ὀνομάσῃ τόπον καὶ πρόσωπα.

Τὰς ἡμέρας ἐκείνας περιηγεῖτο τὴν Σκωτίαν ὁ δημοσιολόγος Rowland Hill, ὅστις ἦτο ἤδη γνωστὸς διὰ τὰς παιδαγωγικὰς καινοτομίας του. Οὗτος ἀφορμὴν λαβὼν ἐκ τοῦ μνημονευθέντος συμβάντος ἐσκέφθη καὶ ἐμελέτησε πολὺ τὴν μεταρρύθμισιν τῆς ταχυδρομικῆς ὑπηρεσίας. Κατέληξε δὲ προτείνας νὰ καθιερωθῇ δι' ὅλον τὸ κράτος ἡ πληρωμὴ τέλους ταχυδρομικοῦ ἴσου καὶ ὥρισε τὸ ποσὸν τοῦτο εἰς μίαν *πέννιαν* ἤτοι 10 λεπτά, προπληρωτέα ὅμως εἰς τὸ δημόσιον, ὅπερ παρεχώρει τὸ γραμματόσημον ἐπιτεθέμενον εἰς τὰς ἐπιστολάς.

Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γείνῃ δεκτὴ ἡ προτεινομένη μεταρρύθμισις, καὶ εἰς τοῦτο ὁ Rowland Hill ἠγωνίσθη μετ' ἐπιμόνου καρτερίας ἵνα κατισχύσῃ τῶν παντοίων προσκομμάτων ἅτινα παρενέβαλλεν αὐτῷ ἡ δυσμένεια καὶ ἀντιπάθεια πολλῶν.

Τέλος δὲ ἡ μεταρρύθμισις ἐψηφίσθη καὶ ἐδημοσιεύθη τῇ 17 Αὐγούστου 1839 χάρις εἰς τὴν ὑποστήριξιν τοῦ Βρούγαν τοῦ Βάλλας καὶ τοῦ δουκὸς Οὐελλιγκτῶνος.

Ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῆς ἤρχισε τῇ 10 Ἰανουαρίου 1840, ἀλλ' ὁ ἐφευρετὴς εἶχε νὰ ὑποστῇ ἔτι πολλοὺς ἐξευτελισμούς. Ἐδέχθησαν μὲν αὐτὸν εἰς τὴν ταχυδρομικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλ' ὡς βοηθὸν μόνον διὰ δύο ἔτη καὶ ἐπὶ μισθῷ εὐτελεστάτῳ. Τῆς διετίας δὲ παρελθούσης τὸν ἀπέλυσαν ἄνευ ἀμοιβῆς τινος. Ἡ ἐλεεινὴ αὕτη διαγωγὴ ἐκίνησε τὴν ἀγανάκτησιν τῆς χώρας ὅλης, καὶ γενομένου ἐράνου συνήχθη ποσὸν 345,000 φράγκων, ὅπερ ἐδόθη ὡς ἐθνικὴ ἀμοιβὴ εἰς τὸν Hill.

Τῷ 1846 ἐγένετο λόγος ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ περὶ ἀταξιῶν τινων τοῦ ταχυδρομείου, ἕνεκα τῶν ὁποίων ἀνεκλήθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν ὁ μεταρρυθμιστής. Ἔκτοτε ἐγκαθιδρύθη ὡς γενικὸς γραμματεὺς καὶ ἠδυνήθη νὰ ἀσφαλίσῃ πλήρη τὴν ἐπιτυχίαν τῆς μεταρρυθμίσεώς του. Ἡ νίκη του ὑπῆρξεν ὁριστική. Τὸ κοινοβούλιον ἐψήφισεν αὐτῷ ἀμοιβὴν 500,000 φράγκων καὶ τὸν τίτλον καὶ μισθὸν ἰσοβίου γενικοῦ γραμματέως τῶν ταχυδρομείων, ἐκ πάσης δὲ χώρας ἀπενεμήθησαν αὐτῷ παντοῖαι τιμαὶ καὶ ἐνδείξεις εὐγνωμοσύνης. Ἀποθανὼν δὲ τῷ 1879 ἐν ἡλικίᾳ ἐτῶν 84 ἐτάφη ἐν τῷ ἀγγλικῷ Πανθέῳ, ἐν Οὐεστμίντσερ.

Η ΠΟΙΝΗ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗι

Γνωστὸν ὑπάρχει ὅτι πρὸ καιροῦ ἐν Ἀμερικῇ προτίθενται ν' ἀντικαταστήσωσι τὴν λαιμητόμον καὶ τὴν ἀγχόνην δι' ἠλεκτρικῆς συσκευῆς τελειοποιημένης. Εἶχε σχηματισθῆ μάλιστα καὶ ἐπιτροπὴ ὅπως ἐξετάσῃ καὶ συγκρίνῃ τὰ εἰς τὰς διαφόρους χώρας ἐν χρήσει μέσα τῆς ἐφαρμογῆς τῆς ποινῆς τοῦ θανάτου.

Κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰανουάριον ἡ ἐπιτροπὴ ὑπέβαλε τὸ πόρισμα τῶν ἐρευνῶν καὶ τῶν μελετῶν της. Κατὰ τὴν ἔκθεσιν αὐτῆς ἓξ ἔθνη μεταχειρίζονται τὴν λαιμητόμον, πέντε τὴν διὰ τοῦ ξίφους ἀποκεφάλισιν καὶ τρία τὴν ἀγχόνην. Ἡ Ἱσπανία μόνη μεταχειρίζεται τὸν διὰ τῆς *γαρότας*, τουτέστι τὸν διὰ σιδηροῦ κλοιοῦ στραγγαλισμὸν τοῦ καταδίκου.

Ἡ ἐπιτροπὴ συνεπλήρωσε τὴν μελέτην της ἐξετάσασα καὶ συμβουλευθεῖσα ἐπὶ τοῦ προκειμένου τοὺς ἁρμοδίους καὶ μάλιστα τοὺς εἰσαγγελεῖς τοὺς παρισταμένους ἐκ καθήκοντος εἰς τὰς θανατικὰς ἐκτελέσεις. Ἐπὶ διακοσίων οὓς συνεβουλεύθη τινὲς προέτειναν τὴν παραδοχὴν τῆς λαιμητόμου, ἄλλοι τὴν διατήρησιν τῆς ἀγχόνης, ἀλλ' ἑκατὸν περίπου ὁμοφώνως συνέστησαν τὸν διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος ἀκαριαῖον θάνατον.

Μετὰ ἐμβριθῆ συζήτησιν, ἡ ἐπιτροπὴ παρεδέχθη τὸ τελευταῖον τοῦτο μέσον. Οὐδὲν ἄλλο μέσον κατὰ τὴν γνώμην αὐτῆς παρέχει τόσα ἐχέγγυα περὶ τοῦ ἀκαριαίου τῆς παύσεως τῆς ζωῆς.

Παρετήρησάν τινες, λέγει ἡ ἔκθεσις, ὅτι ὁ ἠλεκτρικὸς σπινθὴρ θὰ προξενῇ εἰς τὸν κατάδικον φοβερὰν διατάραξιν· πλὴν καὶ τοῦτο ἂν ὑποτεθῇ, ἡ ἀστραπιαία διάρκεια τῆς τοιαύτης διαταράξεως ἔσται πολὺ κατωτέρα τῆς παρατεταμένης βασάνου ἣν προξενεῖ τὸ ἐν χρήσει μέσον τῆς καταδίκης.

Ἄλλως τε ἡ παρατήρησις δὲν εἶνε βάσιμος. Ἡ ταχύτης τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος εἶνε τοιαύτη, ὥστε ὁ ἐγκέφαλος παραλύεται, νεκροῦται ὁριστικῶς, πρὶν ἢ κἂν ὁ τιναγμὸς μεταδοθῇ εἰς τὸ νευρικὸν σύστημα.

Κατὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς ὑπολογισμοὺς ἀπαιτεῖται τὸ διάστημα τοῦ δεκάτου ἑνὸς δευτερολέπτου ὅπως μεταδοθῇ ἡ αἴσθησις ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου εἰς τὰ νεῦρα καὶ συνεπῶς παραγάγῃ τὴν ὀδύνην· ἀλλὰ τὸ ἠλεκτρικὸν ρεῦμα ἀπαιτεῖ μόλις τὸ ἓν ἑκατοντάκις χιλιοστὸν τοῦ δευτερολέπτου.

Διὸ ἡ ἐπιτροπὴ ρητῶς ἀπεφήνατο ὑπὲρ τῆς ἐγκαταλείψεως τοῦ ἐν χρήσει νῦν μέσου τῆς θανατώσεως, προέτεινε δὲ ὅπως «διὰ τοῦ σώματος τοῦ καταδίκου διέρχηται ἠλεκτρικὸν ρεῦμα, ἀρκούντως ἰσχυρὸν ὅπως ἐπιφέρῃ τὸν ἀκαριαῖον θάνατον.»

Ἰδοὺ δὲ τίνι τρόπῳ κατὰ τὴν γνώμην της γενήσεται ἡ ἐκτέλεσις.

Ὁ κατάδικος θὰ καθίζηται ἐπὶ ἕδρας φερούσης πρὸς τὰ ἄνω καὶ κάτω μέρη σιδηρᾶς ράβδους, ἐφ' ὧν θὰ στηρίζωνται ἡ κεφαλὴ καὶ αἱ χεῖρες· ἠλεκτρικὸν ρεῦμα αἰφνιδίως ἐξακοντιζόμενον θὰ συγκοινωνῇ διὰ τῶν ράβδων, ὁ δὲ σπινθὴρ θὰ κεραυνοβολῇ τὸν κατάδικον, παραλύων τὸν ἐγκέφαλόν του πρὶν ἢ καὶ τὸ ὄργανον αὐτὸ ὑποστῇ τὴν αἴσθησιν τοῦ τιναγμοῦ.

Τοιουτοτρόπως ὁ κατάδικος θὰ μεταπίπτῃ ἐν ἀκαρεῖ ἀπὸ τῆς ζωῆς εἰς τὸν θάνατον.

Ἡ ἐπιτροπὴ κατήρτισε καὶ νομοσχέδιον περιλαμβάνον τὰς περὶ τούτου διατάξεις. Ὑποβληθὲν εἰς τὴν ἐξέτασιν νέας ἐπιτροπῆς καὶ ἐγκριθὲν τὸ νομοσχέδιον ἐψηφίσθη ἐν τῇ βουλῇ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ὑπολείπεται νῦν ἡ ὡς βεβαία θεωρουμένη ἐπικύρωσις αὐτοῦ παρὰ τῆς Γερουσίας καὶ μετὰ τοῦτο αἱ διὰ τοῦ ἠλεκτρικοῦ σπινθῆρος θανατικαὶ ἐκτελέσεις ὁριστικῶς θ' ἀντικαταστήσωσι τὰς διὰ τῆς ἀγχόνης.

ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ

Ὁ μῦθος μᾶς παρέδωκε τὸν ὄνον φέροντα λεοντῆν. Τἀνάπαλιν, ὁ λαὸς εἶνε λέων τὸν ὁποῖον καλύπτουσι μὲ δέρμα ὄνου.

Αἱ συμφοραὶ ἐνσκήπτουσιν εἰς τὰς μεγάλας ψυχάς, ὡς αἱ καταιγίδες ἐπὶ τῶν ὀρέων: Καταρ-

ρηγνύμεναι ἐπ' αὐτῶν, γονιμοποιοῦσι τὰς κοιλάδας ἐφ' ὧν ἐνέσκηψαν.

Ὁ κ. Γ. Μ. Βιζυηνός, τοῦ ὁποίου τὰ παιδικὰ ποιήματα πολλάκις ἔτερψαν καὶ τοὺς ἡμετέρους ἀλλὰ πρὸ πάντων τοὺς τῆς *Διαπλάσεως* μικροὺς ἀναγνώστας, καταρτίσας πλήρη συλλογὴν ἐκ *διακοσίων* καθαρῶς παιδαγωγικῶν ποιημάτων, ἐκδίδει αὐτὴν προσεχῶς διὰ τοῦ τύπου, ὡραῖον ἀληθῶς διὰ πάντα Ἑλληνόπαιδα δῶρον, ἐν ᾧ τὸ ὠφέλιμον συνενοῦται οὕτω πως μετὰ τοῦ τερπνοῦ, ὥστε δὲν ἀμφιβάλλομεν ὅτι τὸ βιβλίον τοῦτο θὰ καταντήσῃ μετ' ὀλίγον ὁ ἀχώριστος παντὸς παιδίου φίλος. Ὡς πτερωτὸν αὐτοῦ προάγγελον δημοσιεύει σήμερον ἡ *Ἑστία* τὸ ἑπόμενον ποιημάτιον, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπιτυχῶς ὁ ποιητὴς ἀπεικόνισεν οὐ μόνον τὴν φύσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ῥυθμὸν τῆς πτήσεως καὶ τῆς ᾠδῆς ἑνὸς τῶν γνωστοτέρων ᾠδικῶν πτηνῶν τῆς ἡμετέρας χώρας.

Ο ΚΟΡΥΔΑΛΟΣ

Μὲ τὰ πτερὰ
τὰ στακτερὰ
μὲ τὸ μικρὸ διάδημα
πετάει 'ς τὸν αἰθέρα.
Μὲ λιγυρὸ
καὶ δροσερὸ
καὶ ζωηρὸ κελάδημα
ξυπνᾷ τὴν ἀτμοσφαῖρα.

—

Βαθμὸ βαθμό,
μ' ἕνα ρυθμό,
ἀνέβη καὶ δὲν φαίνεται
μὲ φῶς περιχυμένο.
Σ' τὸν οὐρανὸ
τὸν γαλανὸ
ἀόρατο κυμαίνεται
τὸ τρὶς εὐτυχισμένο!

—

Μὰ διατί
τὰ παραιτεῖ
τὰ φωτερὰ οὐράνια
καὶ κάτω πάλι βλέπει;
Ἔχει φωλιὰ
κ' ἔχει πουλιὰ
'ς τῆς γῆς τὴν ἐπιφάνεια
καὶ 'ταῖρι ποῦ τὰ σκέπει.

—

Ὅσο καλὰ
ποῦν' ἀψηλά—
χαμαί 'χει τὰ παιδάκια του'
πῶς νὰ τὰ λησμονήσῃ;
Μιὰ συλλογή,
καὶ μὲ στοργὴ
συστέλλει τὰ φτεράκια του
νὰ πᾷ νὰ τὰ φιλήσῃ.

—

Πῶς ἀγαπῶ
κάθε σκοπὸ
ποῦ ψάλλεις μὲ κατάνυξι,
ξανθὸ κορυδαλάκι!
Εὐλογητὸς
ἂς ἦν' Αὐτὸς
ποῦ στόλισε τὴν ἄνοιξι
μὲ 'σὰν ἐσὲ ψαλτάκι!

Γ. Μ. Βιζυηνος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

Μέχρι τοῦ νῦν ὁ ἱερὸς τοῦ γάμου θεσμὸς εἶχεν ἀντιπάλους τοὺς ἐξ ἰδιοτροπίας ἢ ἐκ βιωτικῶν περιπετειῶν μισογύνας, οὐδεὶς ὅμως ἠδύνατο νὰ φανταστῇ ὅτι καὶ γυναῖκες θὰ προσήρχοντο συνεπίκουροι τῆς φάλαγγος τῶν μισογάμων. Ἡ λογία Ἀγγλὶς Κ. Caird κατεχώρισεν ἐσχάτως εἰς τὸ ἔγκριτον περιοδικὸν Westminster Review μακρὰν διατριβήν, πρὸς ἀπόδειξιν ὅτι ὁ γάμος εἶνε θεσμὸς πεπαλαιωμένος, οὐδὲ προσάδει πλέον πρὸς τὰς χρείας τῆς κοινωνίας. κατὰ τὴν Κ. Caird, ἡ ἀγάπη, ἡ πίστις καὶ ἡ φιλία ἀρκοῦσι πρὸς συνένωσιν δύο ψυχῶν, αἵτινες οὐδεμίαν ἔχουσι χρείαν τῆς διὰ γάμου συζεύξεως· ἐφ' ὅσον τὰ τρία ταῦτα αἰσθήματα εἶνε ἀκμαῖα, συνακμάζει καὶ ἡ ἕνωσις· ὁπόταν δ' ἐκλίπωσι, ὁ γάμος οὐδαμῶς ἰσχύει νὰ τὰ ἀναπληρώσῃ. Ἡ ἀνωτέρω κατὰ τοῦ γάμου διατριβὴ ἐνεποίησεν αἴσθησιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἄλλως τε καὶ διότι τὰ κοινωνικὰ ἤθη εἶνε αὐτόθι εὐκοσμότερα ἢ πανταχοῦ ἄλλοθι τῆς Εὐρώπης, οἱ δὲ Ἄγγλοι ἀνέκαθεν ὑπολαμβάνουσι τὸν γάμον ὡς τὸ ἰσχυρότατον τῆς κοινωνίας στήριγμα.

Ἐν Ἀγγλίᾳ ἁλιεύθησαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος 1887 301,000 τόννοι ἰχθύων· ἡ κατὰ τὸ 1886 ἁλιεία ἀπέφερε 320,000 τόννους ἰχθύων.

Ἡ μᾶλλον διαδεδομένη γλῶσσα τοῦ κόσμου εἶνε ἡ κινεζική, ἣν ὁμιλοῦσι 400,000,000 ἀνθρώπων. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ ἰνδική, ὁμιλουμένη ὑπὸ 100,000 000, ἡ ἀγγλικὴ ὑπὸ ἄλλων τόσων περίπου, ἡ γερμανικὴ ὑπὸ 57,000,000, ἡ ἱσπανικὴ ὑπὸ 47,000,000.

Τὸ σύνολον τῶν ἐν ταῖς Ἡνωμέναις Πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς λειτουργούντων σιδηροδρόμων ἔχει ἔκτασιν 150.600 μιλλίων, ἤτοι τὸ ἥμισυ σχεδὸν τῶν ἁπανταχοῦ γῆς σιδηροδρόμων. Πρὸς κατασκευὴν αὐτῶν ἐδαπανήθησαν 45,000,000,000 φράγκων, ἐκ τῆς ὑπηρεσίας δ' αὐτῶν ἀποζῶσιν ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον ἀνθρώπων. Ὁ τοὺς πλείστους ἐπιβάτας μεταφέρων εἶνε ὁ λεγόμενος μητροπολιτικὸς τῆς Νέας Ὑόρκης (525,000 καθ' ἑκάστην), ἐκ τῶν συμβαινόντων δὲ δυστυχημάτων ἀποθνήσκει εἷς ἐπιβάτης ἐπὶ δέκα ἑκατομμυρίων τοιούτων ἐκ τοῦ ὅλου ἀριθμοῦ τῶν ἐπιβατῶν.

Α.—Καὶ ποῦ εἶνε ἡ κυρία σας;

Β.—Εἶνε 'ς τὸ μαγειρειό! Ἐθύμωσε μαζύ μου καὶ ἠθέλησε νὰ μοῦ δείξῃ πῶς ξέρει νὰ βράζῃ ἀπ' τὸ θυμό της!

— Τί, κι' ἄλλο παιδὶ ἑτοιμάζεις κυρὰ Κώσταινα; Πόσα ἔχεις τώρα;

— Ἐννέα! Νὰ σοῦ 'πῶ, τὰ πολλὰ παιδιὰ εἶνε οἰκονομία. Νά, ἅμα ποῦ γεννηθῇ τοῦτο, θὰ φορῇ τὰ ροῦχα τῆς Φιφῆς, ποῦ τώρα δὲ ξέρω τί νὰ τὰ κάνω.

Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου τῶν Καταστημάτων ΑΝΕΣΤΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ. 1888 — 1422